

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ CEZA HUKUKU UYGULAMASINDA SAVCI-SANIK PAZARLIĞI VE TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİ

Yusuf Solmaz BALO*
Ekrem ÇETİNTÜRK**

ÖZET

Dünyadaki tüm ceza adalet sistemlerinde son 30 yıl içinde köklü değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimlerin nedenlerinden birisi de, hiç şüphesi ki, değişik hukuk sistemlerine sahip ülkelerin birbirlerinden etkilenmesidir. Bu değişim aynı zamanda hukuk sistemleri arasındaki farklılıkların bir ölçüde azalmasını sağlamaktadır.

Dünyadaki ceza hukuk sistemleri üzerinde büyük etkisi olan kurumlardan birisi de anglo-sakson hukuk sisteminin ürünü olarak ortaya çıkan savcı-sanık pazarlığı (plea bargaining)'dır. ABD'de dahi üzerinde büyük tartışmalar olan bu kurum çok farklı hukuk sistemleri içinde kendine değişik şekillerde yer bulmaya başlamıştır. Hatta uzun zaman bu uygulamaya karşı olan ceza adalet sistemlerinde uygulamaları görülmektedir. Savcı-sanık pazarlığı, Almanya, Rusya, Hindistan, Tayvan, Güney Afrika, Avustralya ve Arjantin gibi ülkelere ulaşmış bulunmaktadır. ABD modelini esas alan savcı-sanık pazarlığı, ceza hukukunda reform yapan İtalya'dan, Bulgaristan'a ve Hindistan'a kadar pek çok ülke tarafında değerlendirilmiş ve bazı değişikliklerle uygulamaya sokulmuşlardır.

Savcı-sanık pazarlığının diğer ülkelere benimsenmesinde en etkili model ABD uygulaması olmuştur. Bu nedenle, savcı-sanık pazarlığının diğer hukuk sistemlerinde uygulanabilirliği konusunda yapılacak değerlendirmelerde, ABD modelinin incelenmesi önem taşımaktadır.

Bu makalede ABD modeli üzerinden savcı-sanık pazarlığı uygulaması, kurumun doğuşu ve gelişimi, uygulamanın lehindeki ve aleyhindeki görüşler ve kurumun Türkiye'de uygulanabilirliğine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Savcı-sanık pazarlığı, dava pazarlığı, ABD ceza adalet sistemi, ceza hukukunda alternatif uyumsuzluk çözüm metodları, ceza mahkemelerinin işyükünün azaltılması.*

* Dr., Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdür Yardımcısı, ysbalo@gmail.com

** Dr., Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü Daire Başkanı, ecetinturk1974@gmail.com

**THE PLEA BARGAINING IN CRIMINAL LAW OF USA AND ITS
APPLICABILITY IN TURKEY**

ABSTARCT

Criminal justice systems, all over the world, have occurred radical changes in the last 30 years. One of the reasons for these changes, no doubt, that countries with different legal systems influenced by each other. At the same time, this change is reducing the differences between the legal systems.

One of the institutions that has a big impact on the criminal justice systems of the world, arise as a product of the Anglo-Saxon legal system is plea bargaining. Although there is great debates on this institution in the United States, in many different legal systems began to find its place in different ways. It can be seen some practise of this institution in different criminal justice systems, which are generally against this practice. Implementation of plea bargaining have reached countries like Germany, Italy, Bulgaria, Russia, India, Taiwan, South Africa, Australia and Argentina.

When other countries adopt the plea bargaining, implementation of United States has become the most effective model. Therefore, it is important to analyze the U.S. model for assessments on the applicability of plea bargaining in other legal systems.

In this article, implementation in the United States, historical appearance and development, opinions in favor and against of this institution and the assessments on applicability of the institution in Turkey will be made.

Keywords: *Plea bargaining, criminal justice system in ABD, alternative dispute resolution methods in criminal law, reducing the workload of the criminal courts.*

GİRİŞ

Dünyadaki tüm ceza adalet sistemlerinde son 30 yıl içinde köklü değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimlerin nedenlerinden birisi de, hiç şüphesi ki, değişik hukuk sistemlerine sahip ülkelerin birbirlerinden etkilenmesidir. Bu değişim aynı zamanda hukuk sistemleri arasındaki farklılıkların bir ölçüde azalmasını sağlamaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri, (the United States of America) 50 tane eyalet ve 1 tane federal bölgeden oluşan federal bir cumhuriyettir. Federal Anayasa, her eyalete kayda değer ölçüde bağımsızlık ve yetki veren bir cumhuriyet kurmuştur. Federal hükümetin yetkileri Anayasa'da tayin edilen

sınırlar içinde belirlenmiştir ve geri kalan hususlarda düzenleme yapma yetkisi ABD Anayasasıyla eyaletlere bırakılmıştır (U.S.A. Any. Ek m.10)¹.

Amerikan hükümetinin ayırt edilebilir-belirgin yüzü federalizmdir. Veya iktidarın eyaletler ve ulusal hükümet arasında paylaşımıdır. Anayasa, ulusal hükümet ile eyaletler arasındaki ilişkiyi ve her birinin kendine ait alanı tam olarak belirlemiştir².

Federalizm, devlet egemenliğinin ulusal federal devlet ile federe devletler arasında paylaşılmasını gerektirmektedir. Birleşik Devletler Anayasası belirli bazı yetkileri federal hükümette toplarken diğer tüm yetkilerin ise federe devletler tarafından kullanılmasını öngörmektedir. Federal ve federe devletlerin bu şekildeki yetki paylaşımları egemenlik ayrımı olarak bilinmekte ve her devletin (federal devlet ve eyaletler) kendi hak ve yetki alanı içerisinde tam yetkili olması anlamını taşımaktadır³.

ABD Anayasasının hazırlığı sürecinde, yargı sisteminin yapılandırılması hususunda iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Federalizm karşıtları, ulusal mahkeme olarak yalnızca Yüksek Mahkemenin (the Supreme Court of America) kurulmasını ve diğer hukuk ve ceza uyuşmazlıklarının tümünün eyalet mahkemelerinde görülmesi fikrini ileri sürmüştür. Federalizm taraftarları ise, eyaletlerin fazla güce sahip olmaması ve uyuşmazlıkların federal mahkemeler tarafından ele alınması görüşünü savunmuşlardır. Uzlaşabilmek için, her iki taraf savundukları görüşten nihayetinde taviz vermek durumunda kalmıştır ki, bu suretle ABD'nin ikili yargılama sistemi (*dual-court system*) oluşturulmuştur⁴.

Dünyadaki ceza hukuk sistemleri üzerinde büyük etkisi olan kurumlardan birisi de anglo-sakson hukuk sisteminin ürünü olarak ortaya çıkan savcı-sanık pazarlığı (*plea bargaining*)'dır. ABD'de dahi üzerinde büyük tartışmalar olan bu kurum çok farklı hukuk sistemleri içinde kendine değişik şekillerde yer bulmaya başlamıştır. Hatta uzun zaman bu uygulamaya karşı olan ceza adalet sistemlerinde uygulamaları görülmektedir. Savcı-sanık pazarlığı, Almanya, Rusya, Hindistan, Tayvan, Güney Afrika, Avustralya ve Arjantin gibi ülkelere ulaşmış bulunmaktadır⁵.

¹ BALO, s. 975.

² ACKER / BRODY, s. 25.

³ YAPAR, s. 24.

⁴ SCHMALLEGER, s. 369.

⁵ TURNER, s. 1.

ABD modelini esas alan savcı-sanık pazarlığı, ceza hukukunda reform yapan İtalya'dan, Bulgaristan'a ve Hindistan'a kadar pek çok ülke tarafında değerlendirilmiş ve bazı değişikliklerle uygulamaya sokulmuşlardır. Öte yandan, savcı-sanık pazarlığı, ceza muhakemesinde büyük oranda çekişmeli (adversarial) modeli esas alan Ruanda ve eski Yugoslavya için kurulan uluslararası ceza mahkemelerini etkilemiştir. Bu mahkemelerdeki tecrübelerin, Uluslararası Ceza Mahkemesinin de usulünü şekillendirmesi muhtemel görülmektedir⁶.

Savcı-sanık pazarlığının diğer ülkelerde benimsenmesinde en etkili model ABD uygulaması olmuştur. Bu nedenle, savcı-sanık pazarlığının diğer hukuk sistemlerinde uygulanabilirliği konusunda yapılacak değerlendirmelerde, ABD modelinin incelenmesi önem taşımaktadır.

Günümüzde, ABD ceza adaleti sisteminde en yaygın uygulamalardan ve resmi olmayan (informal justice) adalet sisteminin köşe taşlarından birisi savcı-sanık pazarlığı (plea bargaining)'dır⁷. Öte yandan, ABD Yüksek Mahkemesi bu kurumu "adalet yönetiminin temel bileşeni (essential component) olarak kabul etmiştir⁸. Sistem, ceza mahkemelerinin iş yoğunluğu ve savcı, savunma avukatı ve diğer personele olan ihtiyaçlardan dolayı, günümüzde, adalet yönetiminin, temeli henüz tartışmalı olan, temel bir kurumu haline gelmiştir⁹.

Öte yandan, "savcı-sanık pazarlığı" terimi çoğunlukla ceza hukuku sistemine doğrudan dahil olmayan veya Kıta Avrupası sistemine tabi ülkelerde yaşayan kişiler için negatif çağrışımlar da uyandırmaktadır. Akıllara avukatların arka odalarda anlaşma yaptıkları ve suçluların adalet sisteminden hak etmedikleri bir şekilde yeterli ceza görmeden kaçmalarının sağlandığı bir görüntü gelmektedir. Toplumdan gelen genel hoşnutsuzluğa rağmen, Amerikan ceza adaleti sisteminde savcı-sanık pazarlığı ceza hukuku sistemi içindeki en yaygın uygulamaların başında gelmektedir. ABD'de pek çok kişi bu uygulamanın kaldırılması halinde bütün sistemin duracağına ve bunun da yıkıcı olacağına inanmaktadır¹⁰.

⁶ TURNER, s. 7 ve 8.

⁷ SENNA / SİEGEL, s. 350 ve 403.

⁸ Brady v. United States, 397 U.S. 742 (1970).

⁹ SİEGEL / WORRALL, s. 405.

¹⁰ DAVIS, s. 43.

Bu makalede ABD modeli üzerinden savcı-sanık pazarlığı uygulaması, kurumun doğuşu ve gelişimi, uygulamanın lehindeki ve aleyhindeki görüşler ve kurumun Türkiye’de uygulanabilirliğine ilişkin değerlendirmeler yapılacaktır.

I. GENEL OLARAK

A. Kavram

Bu makalede orjinal adı “plea bargaining” olan kurum için, Türkçe karşılık olarak “savcı-sanık pazarlığı” terimi kullanılmıştır.

Ülkemizde bu kurumu inceleyen çok fazla çalışma bulunmadığı gibi, bu kurum için bir kavram birliği de bulunmamaktadır.

Bazı çalışmalarda kurum “dava pazarlığı” olarak ifade edilmiştir. Özel hukuk kavramı olan “dava” teriminin bir ceza hukuku kavramını açıklamak için kullanılması doğru olmayacaktır. Burada belki “kovuşturma” veya “yargılama” pazarlığından söz edilebilir. Ancak pazarlık yapılan hususlar “kovuşturma” veya “yargılama” yapılıp yapılması değildir. Pazarlık esas itibarıyla sanığa uygulanacak ceza ve kişi hakkında isnat olunacak suçlar üzerinden gerçekleşmektedir. Üstelik, pazarlığın yargılama sırasında, hatta yargılama sona erdikten sonra da yapılması mümkündür.

Bazı çalışmalarda ise, “ceza pazarlığı” veya “itham pazarlığı” kavramları kullanılmıştır. Ancak bu iki kavram kurumu bir bütün olarak ifade etmemekte, uygulama çeşitlerini göstermektedir. Nitekim pazarlıklar ya sanığın alacağı ceza üzerinden ya da sanığa yüklenecek suçlar üzerinden yapılmaktadır.

Yine bu kurum için “iddianame pazarlığı”¹¹ kavramının kullanıldığını görmekteyiz. Ancak pazarlık yapılan husus iddianame değildir. Çünkü, yukarıda belirttiğimiz gibi, pazarlığın yargılama sırasında, hatta yargılama sona erdikten sonra da yapılması mümkündür.

Açıklanan nedenlerle, her ne kadar tam olarak İngilizce karşılığı olmasa da bu kurumu ve yaşanan süreci Türkçe en iyi ifade eden kavramın “savcı-sanık pazarlığı” olacağı kanaatindeyiz.

B. Tanım

Savcı-sanık pazarlığı (plea bargaining), sanığın ceza adalet sisteminden daha yumuşak bir tepki almak amacıyla suçluluğunu kabul etmesi veya sisteme yardımda bulunması suretiyle başlayan, bir tarafta sanık diğer tarafta

¹¹ Bkz. BACAŞIZ, s. 121.

savcılık ile onay ve denetim makamı olarak mahkemenin bulunduğu bir süreci ve açık bir anlaşmayı ifade etmektedir¹².

Savcı-sanık pazarlığı, üzerinde suç şüphesi bulunan kimselerin suçunu itiraf etme hakkına sahip olduğu ve bütün ceza davalarının mahkemeye taşınmasının adil ve hakkaniyetli olmadığı kabulüne dayanmakta olup, sanıkların sorumluluk almasına yardımcı olmaktadır. Savcı-sanık pazarlığı, savcıların suç ikrarı almak amacıyla, sanıkların avukatlarıyla yaptığı pazarlık sürecini anlatan bir terimdir. Özellikle, savcı ile sanık arasında bir pazarlığı içerir. Bu pazarlıkta sanık mahkemeye çıkmaya dair anayasal hakkından feragat eder ve savcının bir ya da birkaç sözüne karşılık itham edildiği suçlardan bir ya da birkaçını kabul eder. Bu sözler genellikle, itham edilen suçlardan bazılarının düşürülmesi ve/veya daha az bir ceza verdirilmesidir. Suç ithamında bulunma kararı (the charging decision) gibi savcı-sanık pazarlığı (plea bargaining) süreci de tamamen savcı tarafından kontrol edilmektedir. Sanık iddianamede yer alan bazı suçlar için ikrarda bulunma isteğini belirtebilir, ancak, diğerleri için değil. Ancak, savcı suç ikrarı karşılığında diğer suçlamalardan vazgeçmeyi kabul etmezse, ne sanığın ne de hâkimin savcıyı kabul etmeye zorlama yetkisi ve gücü bulunmamaktadır¹³.

C. Türleri

Savcı-sanık pazarlığı, geniş çaplı bir dizi uygulamayı içine alan genel bir terimdir. Aslında, mahkeme görevlileri savcı-sanık pazarlığıyla amaçlanan manayı kabul etmemektedirler. Bazı savcılar pazarlık yaptıklarını kabul etmemektedirler; onlar bu uygulamayı başka şekilde isimlendirmektedirler. Bu nedenle, üzerinde pazarlık yapılan adalet hakkındaki her türlü tartışma, hem pazarlık yapılan savcı-sanık anlaşmasında, hem de bu anlaşmaların yapıldığı süreçte önemli farklılıkların mevcut olduğu hatırlanarak başlamalıdır. Genel olarak savcı-sanık pazarlıkları aşağıdaki üç şekilden bir ya da birkaçından oluşmaktadır:

- Suçlama pazarlığı (Charge bargaining),
- Suçlama sayısı pazarlığı (Count bargaining) ve
- Ceza pazarlığı (Sentence bargaining).

Aşağıdaki tablo farklı pazarlık türlerinin özetini vermektedir¹⁴.

¹² SİEGEL / SCHMALLEGGER / WORRALL, s. 319; TURNER, s. 1.

¹³ DAVIS, s. 43.

¹⁴ SİEGEL / SCHMALLEGGER / WORRALL, s. 319; NEUBAUER / FRADELLA, s. 315.

SAVCI-SANIK PAZARLIĞI TÜRLERİ		
	Kitaplardaki Hukuk (Law on the Books)	Uygulamadaki Hukuk (Law in Action)
Suç İsnat Pazarlığı (Charge Bargaining)	Sanık asıl yapılan suçlamadan daha az bir suçlama için suçunu ikrar eder. Daha az bir suçlama için suç ikrarı sanığın karşı karşıya bulunduğu muhtemel cezayı azaltır.	Adliye normları izin verilebilir indirimleri kontrol eder. Bazı savcılar bariz şekilde fazla suçlama yönelir, böylece sanığın bir fırsat yakaladığı gibi bir durum ortaya çıkar.
Suçlama Sayısı Pazarlığı (Count Bargaining)	Sanık suçlama belgesinde yer alan suçlama sayısının hepsini değil, bazılarını ikrar eder. Daha az sayıda suçlama için ikrarda bulunmak sanığın karşı karşıya bulunduğu muhtemel cezayı azaltır.	Bazı savcılar bir kısmını sonradan düşürebilmek amacıyla bariz şekilde ilave suçlama yönelirler, böylece sanığın iyi bir anlaşma yaptığını düşünmesini amaçlarlar. Birden fazla suç isnadı yapılan davalarda cezalar aynı anda çekilir (birbiri ardına değil). Bu durumda sanığın aldığı “ceza indirimi” büyük oranda bir yanılısamdır.
Ceza Pazarlığı (Sentence Bargaining)	Sanık kendisine verilecek cezayı bilerek suçunu ikrar eder. Ceza pazarlığındaki ceza en yüksek cezadan daha azdır.	Hükümler normal cezalara dayanır. Bir suçun cezasının en üst seviyenin altında olması nedeniyle sanıklar hafif cezalarla kurtulmuş görünürler.

a. Suç İsnad Pazarlığı (Charge Bargaining)

Savcı-sanık pazarlıklarından (plea bargaining) birisi, suç isnat pazarlığı (charge bargaining) olarak adlandırılmaktadır. Sanığın suçunu ikrar etmesi karşılığında savcı sanığın asıl olarak isnat edilen suçlamadan daha az bir suçlamayı ikrar etmesine imkan tanır. Örneğin, sanık silahlı soygun yerine soygun suçunu ikrar eder. Ya da sanık ağır ceza gerektiren hırsızlık yerine hafif ceza gerektiren hırsızlık suçu için pazarlık yapar. Daha az ağır olan bir suçun ikrarının başlıca etkisi muhtemel cezanın azaltılmasıdır¹⁵.

Bazı suçlar için oldukça yüksek ceza üst sınırları vardır. Bu nedenle daha az bir suçlama için ikrarda bulunmak sanığın alacağı hapis cezasının süresini büyük ölçüde düşürecektir. ABD’de, daha az suçlamalar için pazarlıklar daha çok ceza kanunlarının sert olduğu ya da savcıların başlangıçta daha yüksek suçlamalar isnat ettikleri yargı bölgelerinde yaygın olarak uygulanmaktadır¹⁶.

b. Suçlama Sayısı Pazarlığı (Count Bargaining)

Savcı-sanık pazarlığının (plea bargaining) diğer yaygın bir türü de suçlama sayısı pazarlığıdır. Sanığın iddianame (indictment) ya da bilgilendirmede (information) yer alan suçlamalardan bir ya da birkaçını ikrar etmesi karşılığında savcı, diğer suçlamaları düşürür. Örneğin, üç ayrı hırsızlık olayıyla suçlanan bir sanık bir hırsızlık suçunu ikrar eder ve diğer iki hırsızlık suçlaması düşürülür¹⁷.

c. Ceza Pazarlığı (Sentence Bargaining)

Savcı-sanık pazarlığının (plea bargaining) üçüncü yaygın türü ceza pazarlığıdır (sentence bargaining). Cezalandırmada müsamaha sözü karşılığında suç ikrarı anlaşması yapılır. Sanığın şartla tahliyeye dahil edileceği ya da hapis cezası süresinin belli bir süreden fazla olmayacağına dair bir söz verilebilir. Ceza pazarlığında (sentence bargaining) genel olarak

¹⁵ ŞAHİN, s. 268, 244; NEUBAUER / FRADELLA, s. 316.

“Burada şüphelinin yakalanmasından kovuşturmaya kadar müdafii müvekkilinin daha az ceza almasını sağlayacak bir isnatta bulunmaya savcıcıyı ikna etmeye çalışmaktadır. Bunun karşılığında ise şüpheli daha az ceza gerektiren isnada konu olan fiili işlediğini ikrar edecektir. İsnat pazarlığının bir diğer görünüş biçiminde ise savcı ilk baştaki iddiasından daha az ceza gerektiren bir fiil isnat etmeyi önerir. Karşılığında ise şüphelinin isnat edilecek fiili kabul etmesini bekler. Ancak bazen bu görüşmeler esnasında, iki tarafça kabul edilebilecek bir ortak noktaya varılıncaya kadar taraflar karşılıklı olarak teklifte bulunurlar.” BACAŞIZ, s. 155.

¹⁶ NEUBAUER / FRADELLA, s. 316.

¹⁷ NEUBAUER / FRADELLA, s. 316.

sanık asıl suçlamayı kabul eder. Ancak, bazı yargı bölgelerinde ceza pazarlığı suçlama sayısı ve ceza indirimi pazarlıklarıyla birlikte işletilmektedir¹⁸.

II. ABD'DE SAVCI-SANIK PAZARLIĞININ TARİHİ GELİŞİMİ

A. Savcı-Sanık Pazarlığının Resmi Olarak Tanınması Öncesi Uygulama

Sanığın suçunu kabul etmesi (plea guilty) çok eski zamanlardan beri mevcut olan bir uygulamadır. İthamın kabul edilmesi (guilty plea), yani sanığın yargılanma hakkından feragat ederek hemen cezalandırılmasına izin vermesi) ise bir miktar yeni bir uygulama olmakla birlikte, gelenek hukukunun (common law) uygulandığı ülkelerde bu uygulama yüzyıllardır varlığını devam ettirmiştir (İngiltere'de ortaçağdan buyana, ABD'de ise koloniler zamanından beri). Ancak 19. yüzyıla kadar ithamın kabul edilmesi daha az uygulanmış ve İngiltere ve ABD hakimleri bu kuruma mesafeli durmuşlardır. Bir kişinin ağır bir suç nedeniyle ithamı kabul etmesi genellikle idam edileceği anlamına geldiğinden, hakimler sanığın baskı sonucu veya yeterince bilgilendirilmemelerinden dolayı itham etmelerinden endişeliydiler. Bu nedenle hakimler, genellikle sanıkları yargılanma hakkını kullanmaya teşvik etmişlerdir¹⁹.

Savcı-sanık pazarlığı (plea bargaining, yani ithamın kabul edilmesine neden olan savcı ve sanık arasındaki müzakereler) ise 19. yüzyıla kadar ABD'de uygulamaları oldukça sınırlıydı. Bundan önceki süreçte jüri yargılamaları, usul ve delillere ilişkin kurallara asgari düzeyde dikkat edilen ve tarafların avukat tarafından temsil edilmediği kısa bir muhakeme şeklinde gerçekleşmekteydi. Bu nedenle, 19. yüzyıl öncesinde dava pazarlığı sisteminin geliştirilmesi yönünde ciddi bir talep olmamıştır. Ancak sonraki dönemde ceza yargılamasında meydana gelen değişiklikler dava pazarlığının gelişimine neden olmuştur²⁰.

ABD bakımında savcı-sanık pazarlığı çok yeni bir uygulama değildir. İç Savaşın (the Civil War) bir süre sonra eyalet mahkemelerinde yaygın bir uygulama haline geldiğini gösteren önemli deliller bulunmaktadır. Örneğin Massachusetts Middlesex Bölgesinde savcı-sanık pazarlığı 20. yüzyılda tamamen "normal" hale gelmiştir. Federal mahkemelerde, yasaklamadan

¹⁸ ŞAHİN, s. 268; NEUBAUER / FRADELLA, s. 316.

¹⁹ TURNER, s. 8.

²⁰ TURNER, s. 8-9.

kaynaklanan alkollü içki davalarının çokluğu 20. yüzyılın ilk otuz yılında savcı-sanık pazarlığının kurumsallaşmasına neden olmuştur²¹.

Savcı-şüpheli pazarlığı, 19. yüzyılın sonlarına doğru gelişme gösteren bir ceza hukuku kurumudur. ABD Anayasasında veya İnsan Hakları Beyannamesi (Bill of Rights) savcı-şüpheli pazarlığıyla ilgili bir hükme yer verilmemiştir. Bununla birlikte 19. yüzyılın ortalarına doğru savcı-şüpheli pazarlığı, ABD’de ceza uyuşmazlıklarının çözümünde en baskın kurum olmuştur²².

19.yüzyılınsonlarıile20.yüzyılınbaşlarıarasındaABD,davapazarlığının hiç uygulanmadığı bir ülkeden, ceza takibatlarının büyük kısmının dava pazarlığı usulüyle çözüldüğü bir ülke durumuna dönüşmüştür. Bu dönüşüm, büyük oranda yasal bir düzenleme veya resmi yargısal bir kabul olmadan gerçekleşmiştir. Dava pazarlığının ilk uygulamaları, New York, Chicago, Boston gibi daha büyük şehirlerdeki artan iş yüküne çözüm olarak savcılar tarafından gerçekleştirilmiştir. İş yükündeki yükselişe, büyük oranda nüfusta ve suç oranındaki artış neden olmuştur. Bununla birlikte, jüri yargılamasını oldukça karmaşık olması ve ceza adaleti sistemindeki profesyonelleşme sistem üzerindeki yükü daha da arttırmıştır. Dava pazarlığı,savcılık kurumunun, tüm ceza dosyalarını tam bir yargılama sürecinde değerlendirmek için yeterli zamanı ve kaynağı olmamasından kaynaklanan sorununa temel çözüm olarak ortaya çıkmıştır²³.

Savcı-sanık pazarlığının (plea bargaining) ihtilaflı ulusal bir mesele olarak ortaya çıkması ancak 1960’larda olmuştur. Ancak, günümüzde savcı sanık pazarlığının belirli özelliklerinin dönemsel ihtilaflara sahne olmasına rağmen sürecin kendisi o kadar büyük oranda kabul görmüştür ki bu kurum artık modern Amerikan ceza adaleti sürecine egemen hale gelmiştir²⁴.

Savcı-sanık pazarlığı ceza adalet sisteminin farklı yönleri dikkate alınmak suretiyle şiddetli eleştirilere tabi tutulmasına rağmen²⁵, bu eleştiriler 20. yüzyıl boyunca dava pazarlığının uygulaması artmaya devam etmiştir. Artan iş yükü, muhakeme sürecinin sanığa daha geniş seçenekler sunması ve hâkim ve savcılarının yüksek düzeydeki uygulama memnuniyeti gibi nedenler dava pazarlığının artarak uygulanmasına neden olmuştur. Dava pazarlığı,

²¹ NEUBAUER / FRADELLA, s. 314.

²² SIEGEL / WORRALL, s. 403.

²³ TURNER, s. 9.

²⁴ NEUBAUER / FRADELLA, s. 314.

²⁵ Bu eleştiriler için bkz: s.

sonuçta ABD’de mahkûmiyet kararları verilmesinde en yaygın kullanılan usul olmuştur. 2004 yılında Federal ve eyalet düzeyinde mahkûmiyet kararlarının %95’den fazlası sanığın suçunu itiraf etmesi suretiyle verilmiştir²⁶.

ABD ceza adaleti sisteminde plea bargaining uygulaması olağan hale gelmiştir. Dahası suç ikrarı (guilty plea) Amerikan ceza adaleti sisteminin temelidir. Bir araştırmaya göre, ABD ceza adalet sisteminde yer alan soruşturma dosyalarının yaklaşık olarak % 90’ı neticede savunma anlaşmasıyla (negotiated plea) sonuçlanmaktadır²⁷.

B. Dava Pazarlığının Resmî Olarak Tanınması

19. yüzyıl sonları ve 20. asrın başlarında dava pazarlığı rutin olarak uygulanmasına rağmen, bu uygulamalar yargının açık bir kabulü olmaksızın gayri resmi olarak gerçekleşmekteydi. Temyiz mahkemeleri sık sık dava pazarlığı uygulamasının yanlış olduğuna hükmetmesine rağmen, ağır olduğu mahkemelerdeki savcı ve müdafiler nadiren yargısal denetimden geçeceği inancıyla uygulamaya devam etmişlerdir. Anayasaya aykırılık iddialarına rağmen, Yüksek Mahkeme çeşitli kararlarında savcı-sanık pazarlığı uygulamasının Anayasauygun olduğuna karar vermiştir.

1970 yılında Yüksek Mahkeme Brady-Birleşik Devletler davasında ilk defa dava pazarlığını kabul ederek uygulamalarını onaylamıştır. Mahkeme bu Kararında, dava pazarlığının bizatihi ithamı kabul etmenin gönüllüğüne zarar vermediğine hükmetmiştir. Bu Karar, dava pazarlığı uygulamalarına meşruiyet kazandırmış ve bu uygulamaların yasal alt yapıya kavuşacağı yeni bir dönemin başlamasına yol açmıştır²⁸. Mahkeme bu kararında, “karşılığında Devlete önemli bir yarar sağlayan bir sanığa Devletin yarar sağlamasını anayasaya aykırı bulamayız” gerekçesiyle savcı-sanık pazarlığı uygulamasını Anayasa uygun bulmuştur²⁹.

²⁶ TURNER, s. 9-10.

²⁷ SCHMALLEGER, s. 426; SENNA / SIEGEL, s. 351; SIEGEL / WORRALL, s. 405; NISSMAN / HAGEH, s. 29.

²⁸ TURNER, s. 10.

²⁹ Kararın ilgili bölümü şu şekildedir:

“Bizim tartıştığımız konu, ceza hukukunun ve onun idaresinin doğasında olan bir husustur. Çünkü, suçunu kabul ederek savunma yapmayı Anayasa yasaklamamıştır; her bir somut olay için cezanın belirlenmesi konusunda hâkime veya jüriye geniş takdir hakkı vermek ceza hukukunun temel ilkelerinden birisidir; kanunda öngörülen en yüksek cezanın verilmemesi hem sanığın hem de devletin lehinedir. Beraat etme ihtimalini zayıf gören bir sanık için, suçunu kabul etmesinin ve alacağı muhtemel cezayı sınırlandırmasının faydaları açıktır (karşılaştığı risk azalmaktadır; infaz süreci hemen başlayabilir; yargılamanın getire-

Bir yıl sonraki *Santobello -New York* (1971) davasında, Mahkeme savcı-sanık pazarlığı konusunda daha da destekleyici bir karar vermiştir. Mahkemeye göre, uygulamada bazen ‘savcı-sanık pazarlığı’ olarak nitelendirilen, suç isnadının savcı ve sanık arasındaki anlaşma yoluyla çözülmesi, adalet yönetiminin temel bir parçasıdır. Düzgün uygulandığında, savcı-sanık pazarlığı teşvik edilmelidir. Eğer tüm suç isnatları tam bir yargılama yapılarak çözülsediydi, eyaletlerin ve Federal Hükümet’in mevcut hâkim ve mahkeme sayısını defalarca katlaması gerekirdi³⁰. Mahkemeye göre, bu usul, pek çok ceza davasının hızlı ve büyük oranda kesin bir şekilde sonuçlandırılmasına hizmet eder; yargılama öncesi ve yargılama sırasında yaşanan gereksiz tutuklamaları önler; tutuksuz yargılanmakla birlikte suç işlemeye eğilimli kişilerden toplumun korunmasına hizmet eder; suç ithamıyla bu itham hakkında karar verilmesi arasındaki süreyi kısaltır; cezanın hızlı bir şekilde verilmesi suçlu kişinin rehabilite imkânını artırır. Ancak, tüm bu değerlendirmeler, savcı ve sanık arasındaki anlaşmanın adil olduğunun garanti altına alınmış olmasına bağlıdır³¹.

Daha sonraki süreçte *Bordenkircher-Hayes* (1978) davasında Yüksek Mahkeme daha tartışmalı bir karar daha vermiştir. Bu karara konu olan olay şu şekildedir. Mala karşı suç işleyen sanık hakkında savcı suç itirafında bulunulmasını talep etmiş ve birkaç yıllık bir ceza öngörmüştür. Sanık cezayı çok bularak teklifi kabul etmemiş ve yargılanmayı istemiştir. Savcı bunun üzerine eğer yargılanmayı tercih ederse, çok daha ağır bir ceza verilmesi talebinde bulunacağını söylemiştir. Savcı, buna rağmen hala mahkemeye gitmek isteyip istemediğini sanıktan sormuştur. Sanık yargılanmayı tercih etmiş ve sonuçta oldukça ağır bir cezaya çarptırılmıştır. Yüksek Mahkeme, savcının herhangi bir şekilde usule aykırı davranmadığını, savcılarının suçsuz olduğunu beyan etme hakkından feragat etmesi için sanığı ikna etmekte meşru bir menfaatin olduğuna karar vermiştir. Savcının tehditte bulunmadığını ve Anayasaya

ceği yüklerden kurtulur). Devlet için de bazı avantajlar bulunmaktadır (suçun kabul edilmesinden sonra uygulanacak bir ceza, cezadan beklenen faydaların daha etkin elde edilmesini sağlayacaktır; yargılama yapılmaması sınırlı olan yargı kaynaklarının devletin ispat yükü olduğu davalarda daha etkin kullanılmasını sağlayacaktır). Bu karşılıklı fayda, bu ülkede ceza mahkûmiyetlerinin dörtte üçünün suçluluğun kabul edilmesi suretiyle gerçekleştiği gerçeğini açıklamaktadır. Bunların büyük çoğunluğunu, şüphesiz ki, yargılama sonucu hâkim veya jüri tarafından suçlu bulunması durumunda uygulanacak cezadan daha az bir ceza alma ümidi veya garantisi motive etmektedir.” TURNER, s. 10-16; SCHEP / SCHEP, s. 538; BEALE, North Carolina, Ekim 2012.

³⁰ SCHEP / SCHEP, s. 538; TURNER, s. 18-19; BEALE, North Carolina, Ekim 2012.

³¹ TURNER, s. 19.

aykırı bir durum olmadığını söylemiştir. *Dolayısıyla Yüksek Mahkeme yargı yolunu tercih etmesi halinde sanığın daha ağır bir cezayla tehdit edilmesinin itiraf alabilmek için kabul edilebilir bir uygulama olduğunu kabul etmiştir.* Bu nedenle savcının çok daha ağırceza talebinde bulunmasının da hukuka uygun olduğunu söylemiştir³².

ABD Yüksek Mahkemesinin savcı-sanık pazarlığı hakkında vermiş olduğu ve kurumun gelişimine katkı sağlayan başka kararları da bulunmaktadır³³.

Bundan sonraki süreçte savcı-sanık pazarlığı hem eyalet düzeyinde hem de federal düzeyde tüm ceza usul düzenlemelerinde kendine yer bulmuştur.

Yüksek Mahkeme savcı-sanık pazarlığını onayladıktan sonra ceza davalarının sayısı önemli ölçüde artmıştır³⁴.

III. İTİRAF PAZARLIĞININ UYGULANMASI

A. Genel Olarak

ABD’de ceza soruşturmalarının sona erdirilmesinde uygulanan en yaygın usul, savcı-sanık pazarlığıdır. Ceza muhakemesinde hükümlerin % 90’ dan fazlası ithamın kabul edilmesi (guilty plea) yoluyla elde edilmekte ve

³² SCHEP / SCHEP, s. 538.

³³ Boykin–Alabama Davası (1969), Brady–ABD Davası (1971), Alford–North Carolina Davası (1971), Santobello–New York Davası (1971), Bordenkircher – Hayes Davası (1978), Ricketts–Adamson Davası (1987), Alabama–Smith Davası (1989), ABD–Mezzanatto Davası (1995), ABD–Ruiz Davası (2002). NEUBAUER / FRADELLA, s. 324.

³⁴ 1990 yılı itibarıyla Federal ceza davalarında sanıkların %84’ü suç ikrarında bulunurken bu sayı 2010 yılında %97 olmuştur. 2010 yılı itibarıyla Federal ceza davalarında hakkında karar verilen sanık sayısı 98311 olmuştur. Bunlardan 2352 tanesi mahkemede yargılanmış, bunlardan 423 tanesi beraat etmiştir. Eyalet ceza davalarında ise, 2006 yılı itibarıyla sanıkların %94’ü suç ikrarında bulunmuş, sadece %6’sı yargılama yolunu tercih etmiştir. Bunların %4’ü jüri ile yargılanmıştır, %2’si ise hâkim tarafından yargılanmıştır. Bkz. BEALE, North Carolina, Ekim 2012; Kuzey Carolina eyaletindeki Federal ve eyalet düzeyindeki daha güncel istatistikler savcı-sanık pazarlığının önemini daha da çarpıcı göstermektedir. 2011 yılında eyalet düzeyindeki soruşturma sayısı 86.201’dir. Federal düzeydeki soruşturma sayısı ise 551’dir. 2011 yılında eyalet düzeyindeki soruşturmalardan %96,9’u, Federal düzeydeki soruşturmalardan %93,5’i savcı-sanık pazarlığı yöntemi ile çözülmüştür. Buna göre mahkemelere gidip yargılama yapılan dosya sayısı eyalet düzeyinde 2.691, Federal düzeyde 36 olmuştur. 1 Ocak 2012 tarihinden 30 Eylül 2012 tarihine kadar ise Federal düzeyde 379 soruşturmadan sadece 28’i mahkemede yapılan yargılamayla sonuçlandırılmıştır. %93’ü ise savcı-sanık pazarlığı yöntemiyle çözülmüştür. Bu rakamlar bize savcı-sanık pazarlığının ceza adalet sisteminin büyük oranda kendisi olduğunu açıkça göstermektedir. CONRAD, North Carolina, Ekim 2012.

bununda büyük çoğunluğu pazarlıkla ortaya çıkmaktadır³⁵. Diğer bir ifadeyle, ABD'de suç isnat edilen suç zanlılarının yüzde 90'ından fazlası suçunu kabul etmeyi ya da suçlamaya itiraz etmemeyi seçmektedir. Suçun kabul edilmesi genellikle, savunma ve iddia makamı arasındaki bir pazarlık sonucunda gerçekleşmektedir. Bir Savcı-sanık pazarlığında, şüpheli, suçlamaların sayısının veya ağırlığının azalması ya da savcının kanun tarafından izin verilen en yüksek cezayı talep etmemesi karşılığında suçunu kabul etmektedir. Genellikle pazarlıklar, tayin edilecek ceza, şartlı tahliye, mağdurun zararının tazmini gibi konuların ele alındığı kendine özgü bir usul çerçevesinde gerçekleşmektedir.

Ceza soruşturmasında öncelikli olarak sanığın haklarının ve hakkındaki iddiaların bildirilmesi gerekmektedir³⁶. Daha sonra kişi hakkında tutuklanması talebi varsa bir tutukluluk duruşması yapılır. Kişi bu aşamada suçlu veya suçsuzluk iddiasında bulunabilir. Eğer suçsuz olduğunu iddia ediyorsa anayasal hızlı yargılanma hakkı vardır. Yargılama öncesinde delillerin tespit edilmesinden sonraki aşamada savcı-sanık pazarlığı süreci başlamaktadır. Pazarlık süreci savcı ve müdafî arasında yürütülür. Hâkim kural olarak bu sürece katılmamaktadır. Pazarlık sürecinin sonunda yazılı bir belge hazırlanmaktadır. Bu belgenin ya hep ya hiç şeklinde düzenlenmesi gerekmemektedir. Buna göre sanık bazı suçlar için ikrarda bulunabilir. Savcı ise bazı iddiaları düşürmeyi kabul edebilir³⁷.

Savcı ile sanık arasında, suç iddialarına çözüm getirmek için yargılama yapılmadan gerçekleşen süreç genel olarak şu şekilde işlemektedir. Kolluk kuvvetleri suç delillerini topladıktan sonra savcılarla paylaşırlar. Bu noktadan sonra savcılar devreye girerler ve deliller değerlendirilerek şüpheliye karşı hangi suçlamaların yapılacağına karar verirler. Savcının bu konuda çok ciddi bir takdir yetkisi vardır. ABD ceza adalet sistemini jüri sistemine dayanmaktadır. Vatandaşlardan tarafında seçilen kişilerin oluşturduğu *büyük ve küçük jüri*³⁸ olmak üzere iki çeşit jüri bulunmaktadır. Uygun

³⁵ TURNER, s. 7; SİEGEL / SCHMALLEGER / WORRALL, s. 319.

³⁶ Sanık suçu itiraf etmezse, yargılama yapılır ve bu yargılama sırasında sanığın bir takım anayasal hakları bulunmaktadır. Sanık için masumiyet karinesi vardır. Sanığın tanıklarla yüzleşme hakkı vardır. Sağının jüri önünde yargılanma hakkı vardır. Sanığın tanık çağırma hakkı vardır. Ayrıca makul şüphenin ötesinde ispat yükü savcılığa aittir.

³⁷ JONAS, North Carolina, Ekim 2012.

³⁸ Anglo-Amerikan Sistemi jüri sistemine dayanmaktadır. Bu tarafsız jüri sanığın suçlandığı bölge veya yerde bulunan bireylerden oluşmalıdır. Jüri üyeleri genellikle avukat veya kolluk personelinden seçilmez. Jüri üyeleri süreci halkın sağduyusunu taşır. İki çeşit jüri bulunmaktadır. Büyük jüri itham edici jüridir. 16 ila 23 kişiden oluşur. Soruşturmanın devam edip etmemesi bu jürinin kararına bağlıdır. İddianame için yeterli delil olup olmadığını belirler. Gizli

görülen suçlamalar belirlendikten sonra, şüpheli hakkında hangi suçlardan dolayı suçlama yapılacağı büyük jüri tarafından belirlenmektedir. Büyük jüri soruşturma aşamasında hangi suçlardan dolayı kişinin suçlanacağına karar vermektedir. Küçük jüri ise kovuşturma aşamasında kişinin suçluluğu hakkında karar vermektedir. Dolayısıyla suçlamaların en erken aşamasında jüri devreye girmekte ve hangi iddiaların ortaya konulacağına karar vererek vatandaşlar bakımından bir sigorta görevi görmektedir. Daha sonra şüpheli hakkında yapılan isnatlar resmi bir belge ile tespit edilmekte ve pazarlık bu isnatlar üzerinden yapılmaktadır³⁹.

Pazarlık müzakereleri yargılamayı yapacak olan mahkemenin onayına tabidir. Çoğu durumda, pazarlık her iki taraftaki deneyimli ve bilgili avukat ve savcılar tarafından düzenlenir ve mahkeme tarafından kolayca onaylanır. Mahkemenin savcı-sanık pazarlığını onaylamaya isteksiz olması halinde, şüpheli, suçunu kabul etmekten vazgeçme (ki bu durumda mahkemede yargılanacaktır) veya hakimın onaylayabileceği bazı değişikliklerle savcı-sanık pazarlığını kabul etme arasında bir seçim yapması gerekir. Mahkeme, savcı-sanık pazarlığı uyarınca suçun itirafını kabul ettiğinde, şüpheliye itirafından vazgeçme imkanı vermeksizin, tek taraflı olarak bu itirafı değiştiremez⁴⁰.

Savcı-sanık pazarlığı genellikle savcı, şüpheli ve savunma avukatının (defense counsel) katılımıyla gerçekleştirilen bir müzakere ve anlaşmaya varma; Sanığın, devletten bir karşılık bekleyerek ceza gerektiren bir suç için ikrarda bulunduğu sürecidir⁴¹. Tüm katılanların karşılıklı çıkarı üzerine kurulu bir sistemdir. Bu anlamda, Amerikan savcısı bu sürecin başarılı olmasını, elindeki delillerin daha ziyade istediğinden daha zayıf veya yetersiz olduğu durumlarda tercih etmektedir. Çünkü, savcı-şüpheli pazarlığı (plea bargaining) savcıya yeniden delil araştırmasına girmesine gerek kalmaksızın ve ek maliyetlere neden olmaksızın elindeki dosyayı şüphelinin de üzerinde mutabık kaldığı bir sonuçla neticelendirme imkanı sunmaktadır⁴².

çalışırlar. Sadece savcının bulunduğu bir ortamda delilleri dinlerler. Müdafinin hazır bulunmasına veya delil sunmasına izin verilmez. Bu jüri için oy birliği gerekli değildir ancak en az 12 oy gereklidir. Küçük jüri yargılayıcı jüridir. Genellikle 12 jüri üyesinden oluşur. Mahkeme salonunda olguların doğruluğunu tespit ederler. Hem savcı hem müdafinin delillerini dikkate alırlar. Açık mahkemede dinledikleri delillere göre oy birliği ile karar vermek zorundadırlar. Eğer oy birliği ile karar alamazlarsa duruşma yeniden yapılır. Sanık jüri tarafından suçlu bulunursa hüküm yine hâkim tarafından verilir. **CONRAD**, North Carolina, Ekim 2012.

³⁹ **ROSE**, North Carolina, Ekim 2012.

⁴⁰ **SCHEP / SCHEP**, s. 537-538.

⁴¹ **NEUBAUER / FRADELLA**, s. 314.

⁴² Cezada pazarlık sürecinin (Plea bargaining) şüpheli bakımından en önemli tercih nedeni, olayı en iyi bilen kişinin şüpheli olduğu gerçeğine bağlı olarak, hakkında ileride verilebilecek

ABD sisteminde savcı-sanık pazarlığı (plea bargaining) genellikle savcılık tarafından, delil durumunun yeterli olmadığı dosyalar hakkında uygulanması tercih edilmektedir⁴³.

ABD Yüksek Mahkemesine göre, soruşturma evresinde şüpheliyle yürütülen savcı-sanık pazarlığı (plea bargain) sürecinde, savcı tarafından şüpheliye sunulmuş olan ve şüpheli tarafından kabul edilmemiş olan en lehe teklifin, yargılama sırasında da savcı tarafından yürütülmesi ve önceki teklife sadık kalınması gerekmektedir⁴⁴.

Suç ikrarında bulunmak, suç teşkil eden davranışı kabul etmenin ötesinde bir husustur. Aynı zamanda, sanığın mahkeme sürecinin hayati önem taşıyan masumiyet karinesi, jüri yargılaması ve tanıklarla yüzleşme haklarından da feragat etmesi anlamına gelmektedir⁴⁵.

B. Pazarlık Sürecinin Aktörleri

a. Genel Olarak

ABD ceza adaleti kurumlarından olan savcı-sanık pazarlığı sürecinde önemli oyuncular savcı, müdafî, hakim, sanık ve suçun mağdurudur⁴⁶.

ABD’da savcı-sanık pazarlığı müzakerelerine genellikle sadece savcı ile müdafî katılmaktadır. Ancak müdafî sürekli olarak müvekkiline danışabilmektedir. Müzakereler genellikle telefonda, savcılık ofisinde veya mahkeme binasında gerçekleştirilmektedir. Eyaletlerin çoğunda mağdurun savcı-sanık pazarlığında bir rolü bulunmamaktadır. Ancak sadece birkaç eyalette savcının mağduru bilgi verme veya danışma zorunluluğu bulunmaktadır.⁴⁷ Hakimler ise genellikle pazarlık müzakerelerine katılmamaktadır⁴⁸.

b. Savcı (Prosecutor)

Savcının sanık ile pazarlık yapıp yapmamaya karar verirken göz önünde bulundurabileceği bir dizi meşru faktör bulunmaktadır. Ancak, suç isnadında olduğu gibi, savcı sanık pazarlığı için karar verirken de bu faktörleri göz önünde bulundurmalarına ilişkin herhangi bir zorunluluk yoktur. En önemli faktörlerden birisi dava yüküdür. Savcıların çoğunluğunun çok fazla

olan muhtemel daha fazla cezadan kurtulma yatırımıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. SCHMAL-LEGER, s. 425; WORRALL, s. 348; SALTBURG / CAPRA, s. 1129 vd.

⁴³ SIEGEL / WORRALL, s. 408.

⁴⁴ Santobello v. New York, 404. U.S. 257 (1971).

⁴⁵ NEUBAUER / FRADELLA, s. 323.

⁴⁶ SENNA / SIEGEL, s. 353.

⁴⁷ TURNER, s. 22.

⁴⁸ TURNER, s. 23

dava yükü vardır ve hepsini mahkemeye götürmek için gerçekte yeterli zamanları ve kaynakları olmaması nedeniyle davaların büyük bir kısmında savcı pazarlık teklifi yapmak zorundadırlar. Diğer bir faktör de mağdurun davaya olan ilgisidir. Suç isnadı kararında olduğu gibi, savcı mağdurla istişare etmek zorunda değildir; ancak, mağdurun davaya katılma konusundaki isteği, duruşmadan önce tanıklarla görüşme yapmak için müsait olup olmaması ve tanık olarak nasıl davranacağı konuları savcı sanık pazarlığı yapmak için karar verirken göz önünde bulundurulması gereken meşru faktörlerdir. Öte yandan sanığın sabık kaydı da önemli bir faktördür. İlk defa suç işleyen bir kişinin uzun bir sabıka kaydı olan kişiye oranla daha cömert bir teklif alma ihtimali daha yüksektir⁴⁹.

İdeal anlamda, taraflar masaya eşit şartlarda gelirler ve her iki tarafın da bazı kayıp ve kazançları olur. Ancak, ABD sisteminde, gerçekte süreç üzerinde kontrolü elinde tutması nedeniyle savcının eli her zaman daha güçlüdür⁵⁰.

Amerikan savcısının cezada pazarlık sürecindeki rolüne baktığımızda, esasen görülmektedir ki, ABD ceza adaleti sisteminde savcı yükümlülüklerini yerine getirirken çok geniş bir takdir yetkisi kullanmaktadır. Bu yetki aynı zamanda, herhangi bir dosya hakkında pazarlığa gidilip gidilmeyeceği ve gidilecekse koşullarının belirlenmesini de içermektedir⁵¹. Esasen, pazarlık, savcının ceza adaleti sistemini kontrol altında tuttuğu veya ceza adaleti sisteminde etkin olduğu en önemli araçlardan birisidir⁵².

Birkaç eyalette pazarlık uygulanmasında savcının takdir yetkisi sınırlandırılmıştır. Buna karşılık olarak, pazarlık kararının verilmesi sürecinde, suçun ağırlığı, failin kişiliği, mağdurun bulunduğu koşullar veya takdir edilecek cezanın uygulanabilirliği gibi hususların belirlenmesinde savcılarının geniş takdir yetkileri bulunmaktadır. Esasen, bu sürecin kendisi şekli kurallara çok fazla bağlı olmayıp, sürecin doğasında takdir yetkisini barındırmaktadır⁵³.

⁴⁹ DAVIS, s. 47.

⁵⁰ DAVIS, s. 44.

⁵¹ SIEGEY / WORRALL, s. 408.; Şüpheliye kolluk tarafından savcı-sanık pazarlığı süreci hakkında bilgi verilmekte ve kolluk ile işbirliğine gitmesi durumunda, savcıya yardımlar hakkında bilgi verileceği ve bu işbirliğinin savcı-sanık pazarlığı sırasında kişinin yararına olacağı belirtilmektedir. Yoksa, kolluğun savcı-sanık pazarlığı teklif etme yetkisi bulunmamaktadır.

⁵² Amerikan ceza muhakemesi sisteminde, savcının bir kişinin suçlanacağı suçun belirlenmesi ve bu kişi hakkındaki soruşturma dosyasının yargılama aşamasına atabilme yetkilerinin yanında, cezada pazarlık savcının ceza adaleti sistemini kontrol altında tutmasında yararlanmakta olduğu en önemli üç araçtan birisidir. Bkz. SENNA / SIEGEL, s. 353; SIEGEL / WORRALL, s. 408.

⁵³ SENNA / SIEGEL, s. 353.

Ancak, bu takdir yetkisinin kullanımı tümüyle sorumsuzluk anlamında da anlaşılmalıdır. Takdir yetkisinin kullanımında, suçun etkenlerinin yanında, şüphelinin adli sicil kayıtları, yaşı, kişiliği ve delillerin kabul edilebilirliği gibi hususlar ile suç mağduru ve koşulları da pazarlık süreci kararında etkili olan hususlardır⁵⁴.

ABD’de savcının takdir yetkisinin sınırını anayasal ilkeler ve etik standartlar belirlemektedir. Yüksek Mahkeme, delillerin yeterince araştırılmamasını, savcının takdir yetkisini keyfi kullanmasını, hukuki dinlenilme hakkından şüphelinin yoksun bırakılmasını, savcılığın pazarlık yapan şerikin güvenilirliğine ilişkin şahsi teminat vermesini hukuka aykırı bularak savcının takdir yetkisinin doğru kullanılmadığı sonucuna varmıştır⁵⁵.

Bir savcı için savcı-sanık pazarlığı, duruşmadan kaynaklanan riskler olmadan hüküm elde etme garantisi anlamına gelmektedir. Savcılar, kolluk kuvvetlerinin caydırıcı amaçlarına değer verdikleri için suçlu bir kişinin mahkum olmadan kurtulması yerine, basit bir suç veya az bir cezaya ilişkin olmuş olsa bile, herhangi bir suçlamadan dolayı mahkum olmasını tercih ederler⁵⁶.

Öte yandan duruşma sırasında birçok beklenmedik olay meydana gelebilir ve bunların çoğunluğu savcının izlediği stratejinin zararına olabilir. Mağdur işbirliği yapmayı reddedebilir, tanıkların ifadeleri soruşturma raporunda verdikleri ifadelerden çok farklı olabilir ve jürinin sanığın suçlu olduğuna dair karar vermesi halinde bile, temyiz mahkemesi kararı bozabilir, bu da bütün sürecin en baştan tekrarlanması anlamına gelir⁵⁷.

Suç ikrarı yoluyla hüküm elde etmeye çalışırken savcı pazarlık sürecini kontrol edebilecek önemli bir pozisyondadır. Toplamış olduğu deliller dolayısıyla savcı, güçlü olduğu bir pozisyondan müzakerelere başlamaktadır⁵⁸.

c. Sanık (Defendant)

Sanık genellikle savcı ve müdafî arasında gerçekleşen müzakerelere katılmaz. Ancak etik kurallar, müdafinin önerilen anlaşma konusunda müvekkilini bilgilendirmesini gerektirmektedir⁵⁹.

Savcı-sanık pazarlığını anlamak için sanığın duruşma hakkından feragat

⁵⁴ SIEGEL / WORRALL, s. 408; SENNA / SIEGEL, s. 353.

⁵⁵ BACAŞIZ, s. 164-165.

⁵⁶ NEUBAUER / FRADELLA, s. 318.

⁵⁷ NEUBAUER / FRADELLA, s. 318.

⁵⁸ NEUBAUER / FRADELLA, s. 319.

⁵⁹ TURNER, s. 22.

etmesinin çoğu zaman sanığın lehine olduğunun hatırdta tutulması önemlidir⁶⁰. Çünkü, suç ikrarının başlıca faydası daha düşük bir ceza ihtimalidir⁶¹.

d. Savunma Avukatı (Defense Attorney)

İddianame pazarlığının önemli aktörlerinden biri de savunma avukatıdır. Sanığı bir hukukçunun temsil etmesi, sanığın pazarlık gücünü arttıracaktır. Nitekim, uygulamada da iddianame pazarlığı hukukçular arasında yapılmaktadır⁶².

ABD’de savunma avukatı, müvekkillerini ne pahasına olursa olsun hukuki yardımla yükümlüdürler. Sanıklar suçlandıkları zaman avukatlarından iki şey beklerler. Birincisi iyi bir danışmanlık hizmeti vermeleri. İkincisi güvenilir olmaları⁶³.

Müdafiyeye pazarlık sürecinde sanığın doğru karar verebilmesi bakımından çok önemli görevler düşmektedir. Sanıkların bilinçli ve akılcı seçimler yapmaları büyük ölçüde ehliyet sahibi bir müdafinin görüşlerinden yararlanabilmelerine bağlıdır. Bu nedenle, sanığın avukatı bulunmaması durumunda, avukat tutma hakkı ve mali durumunun yeterli olmaması durumunda avukat sağlanacağı konusunda bilgilendirilmelidir. Sanığın doğru karar verebilmesi için anayasal bir ilke olarak müdafinin gerçekten yetkin bir avukat olması gerekmektedir. Bunun dışında da pazarlık aşamasında da yeterli bir performans göstermesi gereklidir. Yüksek Mahkemeye göre, eğer müdafiyecinin neler yapabileceğine dair yeterli bilgi vermezse; müdafiyecinin, suç ikrarında bulunmayıp mahkemeye gitmesi durumunda neler olacağına dair açıklama yapmazsa; müdafiyecinin, savcılığın ispatla yükümlü olduğu konulara ilişkin hatalı görüş bildirdiyse sanığın avukattan yararlanma hakkının ihlal edilmiş sayılacaktır⁶⁴.

⁶⁰ ABD sisteminded savcı-sanık pazarlığının etkin olmasının sebeplerinden bir tanesi de sanığın sahip olduğu haklardır. Sanığın üç önemli hakkı bulunmaktadır. Birincisi kendi aleyhine tanıklık yapan kişilerle yüzleşme ve onları çapraz sorgulamaya tabi tutma hakkı. İkincisi avukat tutma hakkı (iyi eğitim görmüş bir avukat olduğu takdirde kendi aleyhine tanıklık eden kişileri zor durumda bırakabiliyor). Üçüncüsü devletin tüm suçlamaları makul şüphenin ötesinde ispatlamak zorunda olmasıdır. İşte sanık, bu üç hakkından dolayı her zaman yargılama sırasında davayı kazanma şansına sahiptir ve bu da pazarlıkta elini kuvvetlendiriyor. **FIALKO / RAUSCHER / FOSTER**, North Carolina, 15 Ekim 2012.

⁶¹ **NEUBAUER / FRADELLA**, s. 319.

⁶² Keza Amerikan Yüksek Mahkemesi Anderson-North Carolina davasında avukatı olmayan bir şüpheli ile savcı arasında gerçekleşen pazarlığı iptal etmiştir. **BACAKSIZ**, s. 161.

⁶³ **FIALKO / RAUSCHER / FOSTER**, 15 Ekim 2012.

⁶⁴ **BEALE**, North Carolina, Ekim 2012.

Savcının güçlü bir pozisyondan pazarlık müzakerelerine başlaması halinde ellerinde pazarlık yapacak çok az malzeme olan savunma avukatları için bu durumun tersi geçerlidir. Duruşmada kazanma şansı pek yüksek değilse, ki çoğu zaman değildir, savunma avukatları duruşma sonrasında verilecek hükümde sanığın daha fazla bir cezaya çarptırılabilceğini göz önünde bulundurmamak zorundadırlar⁶⁵.

Anlaşma yaparken savunma avukatının başlıca kaynağı mahkeme çalışma grubu hakkındaki sahip olduğu bilgilerdir⁶⁶.

Savunma avukatlarının doğru değerlendirme yapabilmeleri ve müzakere sürecinde başarılı olabilmeleri için olay hakkında bilgi sahibi olması gereklidir. Savunma avukatının yapacağı ilk iş, bütün delilleri gözden geçirmektir. Savcılık müdafiyeye bu belgelerin hepsini vermekle yükümlüdür. Öte yandan, sanıkla görüşmek de gerekmektedir⁶⁷.

İtiraf anlaşması duruşmasında hakim, sanığa özellikle üzerinde durmak suretiyle, avukatının sanık-savcı pazarlığı müzakere sürecindeki hizmetlerinden memnun olup olmadığını sormaktadır⁶⁸.

e. Hâkim (Judge)

ABD’de uygulanan savcı-sanık pazarlığında hakimler genellikle pazarlık müzakerelerine katılmamaktadır. Bazı eyaletlerde hakimlerin müzakerelere katılması özellikle yasaklanmıştır. Bu yasaklamanın nedenlerinden birisi, hakimlerin tarafsızlığının riske gireceği endişesidir. Üstelik, hakimler sanığın alacağı ceza konusunda son karar vericiler olduğundan, hakimlerin müzakerelere katılması sanığın kararının baskı sonucu ortaya çıktığı şeklindeki kaygıları arttıracaktır⁶⁹.

Bazı eyalet uygulamalarında ise, hâkimler savcı-sanık pazarlığı görüşmelerine doğrudan katılır. Bu katılımın amacı, adil ve hızlı bir çözüm için hâkimin taraflara rehberlik edebilmesine imkân sağlamaktır. Bununla birlikte, bazı mahkeme uygulamalarında, hâkimin gücü ve konumunun şüpheliyibu usulü kabul konusunda olumsuz etkileyebileceği gerekçesiyle, hâkimin savcı-sanık pazarlığı görüşmelerine katılmasına karşı çıkılmaktadır⁷⁰.

⁶⁵ NEUBAUER / FRADELLA, s. 319.

⁶⁶ Mahkeme çalışma grubu üyeleri, hâkim, savcı, sanık ve savunma avukatıdır. NEUBAUER / FRADELLA, s. 319.

⁶⁷ FIALKO / RAUSHER / FOSTER, 15 Ekim 2012.

⁶⁸ FIALKO / RAUSHER / FOSTER, 15 Ekim 2012; BACAŞIZ, s. 163.

⁶⁹ TURNER, s. 23

⁷⁰ SCHEP / SCHEP, s. 538.

Federal mahkeme sisteminde hâkimlerin savcı sanık pazarlığı sürecine dahil olmaları yasaklanmıştır⁷¹.

Hakimler genellikle müzakerelere katılmazken, savcı-sanık pazarlığının geçerliliğini inceleme yetkisi hakimlere aittir. Aleni olarak yapılan bir duruşmada hakim, olayla ilgili sanığı ve delilleri değerlendirerek, suçu kabul etmenin bilerek, istenerek, gönüllü bir şekilde dosyadaki gerçeklere uygun olarak yapılıp yapılmadığını belirler⁷². Hakim, aynı zamanda, savcı-sanık anlaşmasının kabulü veya reddi yönünde karar verir. Savcı ve müdafî belli bir ceza konusunda anlaşmaya varmadıkça (ki bu durum hakimler böyle bir anlaşmayı sevmediklerinden nadiren olur), nihai ceza miktarını belirleme yetkisi hakime aittir⁷³. Savcıların anlaşmaya uygun olarak bir ceza teklifinde bulunmalarına rağmen, hakimler bu teklifle bağlı değildirlir⁷⁴.

Hakimlerin cezayı belirlemedeki takdir yetkisinin, savcı-sanık pazarlığı bakımından önemli bir sonucu bulunmaktadır. Hakimlerin daha geniş takdir yetkisine sahip olması, savcıların müdafîyle görüşmeleri sırasında ceza miktarı bakımından kesin vaatlerde bulunmalarını engellemektedir. Ancak ABD’de hakimlerin de cezayı belirleme konusunda çok geniş bir takdir hakkı bulunmamaktadır. Eyaletlerin pek çoğunda ve Federal mahkemelerde suç tiplerine bağlı olarak uygulanması zorunlu olan asgari cezaları gösteren kanunlar bulunmaktadır. Bununla birlikte, eyaletlerin çoğunda tavsiye niteliğinde veya bağlayıcı olan ceza belirleme rehberleri bulunmaktadır ki, bunlar yargısal takdir yetkisini daha da sınırlandırmaktadır⁷⁵.

ABD ceza adaleti sisteminde, bazı etkenler hâkimin savcı-sanık pazarlığını kontrol etme ya da yönetme kabiliyetini kısıtlamaktadır. ABD ceza adaleti sisteminde, ihtilaf halindeki tarafların delillerini bağımsız bir hâkim veya jüriye sunarak çözüm aradıkları yargılama sistemindeki (the adversary system) güçler ayrılığına bağlı olarak hâkimler, savcılık takdir

⁷¹ NEUBAUER / FRADELLA, s. 320.

⁷² Burada hâkime büyük bir görev düşüyor. Hâkimin görevi, savcı-sanık pazarlığı sırasında sanığın o suçu işleyip işlemediğinden emin olmaktır. Bu kontrolleri yapan kişi hâkimdir. Yani böyle bir tehlikeden sanığı koruyan kişi de hâkimdir. FİALKO / RAUSHER / FOSTER, 15 Ekim 2012.

⁷³ “İddianame pazarlığının esas konusu kusurun ağırlığından ziyade verilecek cezanın ne olduğudur. Dolayısıyla iddianame pazarlığı her ne kadar savcı ve müdafî arasında geçse de esas itibariyle iddianame pazarlığının konusu üçüncü bir kişinin yani hâkimin tavrıdır. Hâkim bu konumu nedeniyle ister istemez aktif ya da pasif şekilde iddianame pazarlığının bir parçasıdır.” BACAKSIZ, s. 163.

⁷⁴ TURNER, s. 23-24.

⁷⁵ TURNER, s. 24.

yetkisine müdahale etme konusunda isteksizdirler. Savcının, savunma avukatının ve sanığın bir suçlama sayısı ya da suçlamada yapılacak indirim üzerinde anlaşmaları halinde, sanığın yasal hakları ihlal edilmemiş olmak kaydıyla, hâkimin suç ikrarını kabul etmeme konusunda yasal bir yetkisi bulunmamaktadır Kısacası, ABD ceza adaleti sisteminde uygulanan savcı-sanık pazarlığı bakımından hâkim, savcıya, daha dar kapsamda ise savunma avukatına tabidir⁷⁶.

C. Yapılma Zamanı

Savcı-sanık pazarlığı iddianame hazırlanmadan önce veya sonra yapılabilir. Savcı-sanık pazarlığı genellikle yargılama başlamadan önce yapılsa da, duruşma sırasında, jüri kararını verirken veya yargılama sonrasında yapılması da mümkündür. Ancak savcılar genellikle zaman ve kaynak tasarrufu sağlamak amacıyla ceza takibatının mümkün olan en erken aşamasında pazarlığı yapmayı tercih etmektedirler⁷⁷.

D. Pazarlık Yapılabilecek Suçlar ve Pazarlığın Cezaya Etkisi

Bazı eyaletler savcı-sanık pazarlığı yapılabilecek suç tiplerini sınırlamıştır. Örneğin Kaliforniya ve Missisipi, ciddi şiddet suçları ile cinsel saldırı suçlarında savcı-sanık pazarlığının uygulanmasına izin vermemektedir. Bazı eyaletler ise sanığın suçunu kabul etmesi veya işbirliğinde bulunması karşılığında bazı suçlamalardan vazgeçileceği veya suçlamaların hafifletileceği şeklinde savcılarının vaadi suretiyle gerçekleşen “suçlama pazarlığı” (charge bargaining) uygulamasını sınırlandırmaktadır. Bazı eyaletler ise, bazı ciddi suçlarda dava pazarlığından dolayı ceza indirimi yapılmasına sınır getirmektedir. Ancak bu sınırlamalar kural olmaktan ziyade istisna niteliğindedir. Genel olarak bakılacak olursa, ABD’de savcı-sanık pazarlığı tüm suçlar bakımından uygulanmakta ve kapsamı bakımından sınırlı bir düzenlemeye sahip bulunmaktadır⁷⁸.

Pazarlık sırasında taraflar farklı konularda ayrıcalık sağlamaya çalışmaktadır. “Suçlama pazarlığı” kapsamında, savcı bazı suçlamaları düşürebilir, suçlamaları azaltabilir veya gelecekte sanığa veya üçüncü bir kişiye dava açmamayı önerebilir. “Ceza pazarlığı” kapsamında, savcı belli bir ceza veya cezanın üst sınırını hakime önermeyi veya ceza konusunda bir tavsiyede bulunmamayı kabul edebilir. Sanığın suçu kabul etmesi durumunda cezanın ne kadar indirileceği konusunda yerleşik kurallar bulunmamaktadır.

⁷⁶ NEUBAUER / FRADELLA, s. 320.

⁷⁷ TURNER, s. 28.

⁷⁸ TURNER, s. 28.

Federal suçlarla ilgili olarak yapılan araştırma, tüm suçlar bakımından ortalama ceza indiriminin % 35 civarında olduğunu göstermiştir. Sanığın ayrıca iddia makamıyla işbirliği yaptığı durumlarda bu oran % 50 olmuştur. Suçlama pazarlığıyla ilgili olarak Kuzey Carolina’da eyalet mahkemelerinde yapılan diğer bir araştırma, bazı suçlar bakımından suçlama pazarlığının yargılama sonrası mahkûmiyete nazaran % 79’a kadar ceza indirimine neden olduğunu göstermiştir. Pazarlık sonunda suçlama veya ceza konusunda verilen ayrıcalıklar yanında savcı, cezanın infaz edileceği yer, uygulanacak denetimli serbestlik şartları, koşullu salıverme ve suçu kabul etmenin diğer sonuçları hakkında müzakerede bulunabilir⁷⁹.

Sanık, suçu kabul etmekle birlikte, diğer faillerin ve suçların soruşturulması ve takibi için devletle işbirliği yapmaya karar verebilir. ABD’de suçun kabulü ve cezanın belirlenmesi için iki ayrı duruşma yapılmaktadır. Bu nedenle sanığın suçunu kabul ettiği duruşma ile cezasının belirlendiği duruşma arasında bir zaman aralığı bulunmaktadır. Bu sanığa ceza alana kadarki süreçte gerekli bilgileri sağlaması için bir fırsat sağlamaktadır. Federal sistemde ise, diğer suç işleyen bir kişinin soruşturulması ve takibi için önemli yardım sağladığı konusunda savcılık tarafından mahkemeye bir dilekçe verilmedikçe, mahkeme sanığın cezasında indirim yapmamaktadır. Bu savcılık dilekçesi sanığın önemli yardımda bulunduğunu belgelemekte ve hakime cezalandırma rehberlerinin gösterdiği aralığın altında, hatta zorunlu asgari sınırın altında ceza verebilmesine imkan sağlamaktadır⁸⁰. Savcı genellikle sanığın işbirliği nedeniyle belli bir ceza indirimi önerse de, nihai olarak cezayı belirleme yetkisi mahkemeye aittir. Savcılık, mahkemeye bu şekilde önemli işbirliğini gösteren bir dilekçe vermeden de, bazı suçlamaları düşürerek veya azaltarak, cezada önemli miktarda bir indirim netice verecek şekilde işbirliğini ödüllendirebilir⁸¹.

E. Haklardan Feragat

Savcı-sanık anlaşmasının bir parçası olarak, sanık bir takım haklarından vazgeçmeyi kabul eder. Bazı haklardan feragat, suçu kabul etme

⁷⁹ TURNER, s. 28-29.

⁸⁰ 2005-2007 yılları arasında yapılan bir araştırma, önemli işbirliği yapan sanıkların ortalama % 48.2 şeklinde önemli ceza indiriminden yararlandıklarını göstermiştir. Örnek vermek gerekirse, indirim oranı uyuşturucu kaçakçılığında ortalama % 43.9, hürriyeti tahdit suçunda % 44, rüşvet suçunda % 86.7, karapara aklama suçunda % 59.9 oranında olmuştur. TURNER, s. 33.

⁸¹ TURNER, s. 32.

kararının doğasında bulunmaktadır. Bir sanık suçunu kabul ettiği zaman, jüri önünde yargılanma, aleyhindeki tanıklarla yüzleşme, kendini suçlamaya zorlanamaması, tanıklık etme, delil sunma ve tanık çağırma haklarından feragat eder. Ayrıca, sanık mahkûmiyet kararına karşı temyize gitmeme, aynı fiil için ikinci kez yargılanmama, pazarlık sırasında kabul ettiği delilleri sonraki yargılamalarda açıklamama, zamanaşımının dolmasından dolayı herhangi bir suçtan dolayı takibat yapılamaması, mağdurla görüşme, suçu kabul ettiği duruşmada müdafî tarafından temsil edilme, hakkında yapılan soruşturma ile ilgili olarak hukuk davası açma gibi bazı diğer haklarından da vazgeçmeyi kabul edebilir⁸².

Öte yandan, sanığın tüm haklarından vazgeçmesi mümkün değildir. Örneğin, sanık müdafiden yeterli hukuki destek alamadıysa, mahkûmiyet kararı ırka dayalı ayrımcılık yaparak verildiyse veya verilen ceza kanunda öngörülen üst sınırı aştıysa temyiz hakkından vazgeçemez. Yine bazı eyaletlerde sanığın anayasal hızlı yargılanma iddiasına dayanan temyiz hakkından feragat etmesi mümkün değildir⁸³.

F. Suçu Kabul Etmenin Geçerlilik Şartları

a. Genel Olarak

Savcı ve sanık anlaşma sağladıktan sonra, sanık suçu kabul etmek amacıyla mahkemeye çıkar. Suçu kabul etmenin geçerlilik kazanabilmesi için, hakim tarafından bu durumun dikkatlice incelenmesi gerekmektedir. Suçu kabul etmekle birlikte sanık bir takım hak ve yetkilerinden feragat ettiğinden, mahkeme bu feragatin gönüllü olarak bilerek yapıldığından emin olmalıdır. Mahkeme ayrıca bu sonucu doğrulayacak bir kayıta tutmak zorundadır. Usul kuralları, bu sürecin geçerli olabilmesi için bir takım ek koşullarda gerektirmektedir. Mahkeme sanığı suçu kabul etmekten vazgeçme hakkı olduğu ve suçunu kabul etmenin sonuçları hakkında bilgilendirmelidir. Son olarak, suçsuz kişilerin işlemedikleri bir suçtan dolayı suçu kabul etme ihtimalini en aza indirmek amacıyla, suçu kabul etmenin olaya dayanak olan somut olgulara uygunluğu araştırılmalıdır.

b. Gönüllülük ve Bilgi

Savcı-sanık pazarlığı anayasada yer alan yargılanma hakkından feragat gerektirir, bu nedenle, mahkemenin, suçlananın kendi haklarından bilerek

⁸² TURNER, s. 35.

⁸³ TURNER, s. 36.

feragat ettiğine ve devlet tarafından zorlama olmaksızın suçunu kabullendiğine karar vermek üzere incelemesi gerekir (*Boykin - Alabama* davası)⁸⁴.

Gönüllü bir suç ikrarı, fiziksel veya zihinsel baskı, aldatma veya haksız vaatler sonucu elde edilmemelidir. Ancak sadece yargılanma durumunda daha ağır ceza alma ihtimali, suçu kabul etmeyi geçersiz hale getirmez⁸⁵. Sanık

⁸⁴ SCHEP / SCHEP, s. 538

⁸⁵ Bu husus Brady-Birleşik Devletler Davasında Yüksek Mahkeme tarafından ayrıntılı olarak tartışılmıştır. Kararın ilgili bölümleri şu şekildedir:

“1959 yılında işlediği adam kaçırma fülinden suçlanan sanık, mağdur zarar görmeden özgür bırakılmadığından, jürinin bu yönde karar vermesi durumunda azami olarak idam cezasıyla cezalandırılmayla karşı karşıya kalmıştır. İşinde yeterli bir müdafiyile temsil edilen sanık, ilk seçiminde suçu kabul etmemiştir. Duruşma hâkiminin, jürisiz dosyanın görülmesine açık bir şekilde isteksiz olması nedeniyle, sanığın jüri yargılamasından vazgeçerek ölüm cezası ihtimalini azaltmak yönünde ciddi bir girişimi olmamıştır. Suç ortaklarından birinin suçunu itiraf ettiğini ve onun aleyhine tanıklık yapmaya hazır olduğunu öğrenmesi üzerine, sanık savunmasını suçluluğunu kabul ederek değiştirmiştir. Duruşma hâkimini tarafından bu savunmasını gönüllü olarak yaptığı hususu iki kez sorulduktan sonra, bu yeni savunması kabul edilmiştir. Sanık hakkında 50 yıl hapis cezası verilmiş, daha sonra bu ceza 30 yıla düşürülmüştür.

1967 yılında bu kişi, üzerinde uygulanan baskı nedeniyle suçu gönüllü olarak kabul etmediği, müdafisinin kendisine baskı uyguladığı ve suçu cezasının azaltılması amacıyla kabul ettiği ve duruşma hâkiminin usul kurallarına uygun hareket etmediği iddialarıyla temyize başvurmuştur.

Yüksek Mahkeme, uzun zamandır kabul edilen ithamın kabul edilmesi uygulamasının, sadece büyük bir özen ve dikkatle kabul edilebilecek ciddi ve önemli bir kurum olduğunu ifade ettikten sonra aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır. Mahkeme bu uygulamayla sanık aleyhine bir karar verilebilmesi için, sanığın iddianamede üzerine yüklenen suçları gerçekleştirdiğine dair açık bir duruşmada kabulünün olması gerekmektedir. Bu nedenle sanığın bu seçimini gönüllü olarak yapması, ithamları kabul ederek savunma yapmasının asgari zorunluluğudur. Ancak bu savunma sadece geçmişte yapılan bir davranışın kabul edilmesi değildir. Sanık, jüri veya hâkim önünde yargılanma hakkından feragat ederek, yargılama yapılmaksızın hakkında mahkumiyet kararı verilmesine izin vermektedir. Anayasal haklardan vazgeçilmesi sadece gönüllülüğe dayanmamalı, aynı zamanda sanık içinde bulunduğu durumun ve sonuçlarının yeterli ölçüde farkında olmalıdır.

1959 yılında duruşma hâkimi, 1968 yılında Bölge Mahkemesi savunmanın gönüllü yapıldığını kabul etmiştir. Temyiz Mahkemesi ise gönüllülüğü açıkça belirtmiştir. bu kayıtlarda, bu mahkemelerin kararlarından endişe edilmesi için bir neden bulunmamaktadır. Mesleğinde yetkin bir müdafiden tavsiye alan sanık, suç ortaklarından birinin suçunu itiraf ettiğini ve onun aleyhine tanıklık yapmaya hazır olduğunu öğrenmesi üzere, savunmasını değiştirmiştir. Bölge Mahkemesi bu gelişmenin sanığın suçluluğunu kabul etmesini tetiklediğini tespit etmiştir.

Sanığın savunmasının gönüllülüğü, sadece savunmasını belirleyen ilgili durumların değerlendirilmesiyle belirlenebilir. Bu durumlardan birisi, yargılama sonunda suçlu bulunması halinde daha yüksek ceza alma ihtimalidir. Brady'in ağır bir suçla itham edilmesi ve beraat etme ihtimalinin zayıf olması, ölüm cezasıyla sonuçlanabilecek jüri yargılamasını seçmek yerine ömür boyu hapis cezası almasına neden olabilecek suçunu kabul etmesini tercih ettirmiş olabilir. Ancak ölüm cezası olmasaydı Brady'in suçunu kabul etmeyeceğini farz etmek dahi, bu kabul dahi suçunu kabul ederek savunma yapmasının sadece ölüm cezasından kaynaklandı-

ği anlamına gelmez. Bu bağlamda, suçun kabul edilmesi savunmasının ölüm cezasından kaynaklanması, zorunlu olarak bu savunmanın gönülsüz olarak baskı altında yapıldığını ve geçersiz olduğunu ispatlamaz.

Devlet, ceza takibatının her aşamasında suçluluğun kabul edilmesi savunmasını bir dereceye kadar teşvik etmektedir. Bazı kişiler için sadece kanunları ihlal etmeleri cezayı kabul etmeleri için yeterlidir. Diğerleri, devlet tarafından başlatılan takibattan korktukları için suçlarını kabul ederler. Diğer durumlarda ise, iddianamedeki delillerin değerlendirilmesi, sanık ve müdafinin duruşmanın sanık ve ailesine yol açacağı ızdırıp ve masraflara değmeyeceğine ikna ettiğinden suçlarını kabul ederler. Tüm bu savunmaların yapılmasına teşvik eden unsurlarda bir miktar devletin sorumluluğu bulursa da, suçluluğun kabul edilmesi şeklinde yapılan tüm bu savunmalar geçerlidir. Bu savunmalar, duruşma sırasında kesin mahkumiyet alacağını anlayan sanığın kararından daha fazla zorlamaya içermemektedir.

Devlet görevlilerinin, sanığın iradesini fiziksel bir zararla veya tehditle ya da zihinsel bir baskıyla etkileyerek suçu kabul ettiği yönünde bir savunma yaptırılmaları mümkün olmadığı konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Ancak bunlardan hiçbiri bu dosyada iddia edilmemiştir. Aynı zamanda Brady'nin ölüm cezası korkusundan veya cezasının azaltılacağı umudundan etkilediğine dair bir delil de bulunmamaktadır. Brady, müdafisinin yardımıyla, suçunu kabul etmesinin avantajları ile yargılamayı kabul etmenin avantajlarını makul şekilde değerlendirmiştir. Brady'nin iddiası daha farklıdır. Buna göre, daha az ceza alma fırsatı ve vaadiyle suçun kabul edilmesine teşvik ve etkileme Anayasal hakları ihlal etmektedir. İtham edildiği suç için daha fazla ceza alma korkusundan etkilendiği ve devletin delilleri ortaya koymasından sonra mahkumiyetin verildiği durumlarda, suçun kabul edilmesi baskı sonucu olmaktadır ve geçersizdir.

Aşağıdaki durumlar Brady'nin savunmasının gönüllülüğüyle büyük fark taşımamaktadır:

1. Hâkim ve jürinin ceza verme konusunda aynı yetkiye sahip olduğu bir bölgede, sanığın, hâkimin muhtemelen jüriden daha yumuşak davranacağı şeklindeki avukatının tavsiyesi üzerine suçu kabul etmesinde,
2. Sadece hâkimin ceza verme konusunda yetkiye sahip olduğu bir bölgede, avukatının suçunu kabul eden sanıklara karşı hâkimin yargılamayı seçenlere göre daha yumuşak olduğu şeklinde tavsiyede bulunmasında,
3. Suçunu kabul etmesi durumunda, savcı ve hâkimin sanığın daha hafif suçlanmasına izin vermesinde,
4. Sanığın diğer ithamların düşeceğini dikkate alarak suçu kabul etmesinde.

Yukarıdaki ihtimallerin her birinde, Brady'nin olayında olduğu gibi, sanık suçunu kabul etmesi durumunda alacağı cezanın yargılamayı seçmesi durumunda alacağı cezadan daha hafif olması ihtimali bulunmaması durumunda asla suçunu kabul etmeyecekti. Bu nedenle, sanığın, yargılama sonunda daha ağır bir cezayla karşılaşma yerine, daha hafif ceza alma ihtimali veya kesinliğiyle suçunu kabul etmesinde bir zorlama ve Anayasaya aykırılık bulunmamaktadır.

Brady ilk başta suçu kabul etmemiştir. Suçluluğunu kabul etme şeklindeki savunmasını değiştirmeden önce, yetkililerle yüz yüze görüştüğünde bir vaat veya tehdide maruz kalmamıştır. O yeterli bir avukata sahipti ve suçluluğunu kabul etmek ile yargılamayı kabul etmesinin fayda ve zararlarını tam olarak değerlendirebilecek imkâna sahipti. O hukukun gereklerinin yapılması bakımından oldukça hassas bir hâkimin huzurunda ve açık bir duruşma sırasında suçunu kabul etmiştir. Brady bu kabulünü gönüllü olarak yapmıştır.

Önümüzdeki kayıtlar Brady'nin kararını sonuçlarını bilerek verdiğini göstermektedir. O mesleğinde yeterli bir avukattan tavsiyeler almış ve aleyhinde yapılan ithamların ne olduğunun farkına varmıştır. Onun bu konuda yetersiz olduğunu veya akli melekelerini kontrol edemediğini gösteren hiçbir delil yoktur. O, ömür boyu hapis veya belli bir dönemle sınırlı bir hapis cezasından fazla bir ceza ile karşılaşmayacağından emin olduğundan suçunu kabul et-

suçu kabul etme duruşmasında masum olduğunu ve yargılama sonrasında daha ağır bir ceza alma ihtimalinden kaçınmak için suçu kabul ettiğini iddia etse de, mahkeme bunu bir baskı olarak değerlendirmemelidir. Suçu kabul etme olaya dayanak olan somut olgulara uygun olduğu sürece, sanığın gönüllü olmadığı düşünülmemelidir. Aynı şekilde, savcılığın pazarlık sırasında avantaj kazanmak amacıyla, sanığa eyleminden dolayı birden fazla suçlama yönelttiği durumlarda, savcının her bir suçlamadan dolayı dosya açabilmek için makul sebebi olması durumunda, suçun gönülsüz olarak kabul edildiği söylenemez. Hatta suçu kabul etme teklifinin reddedilmesi durumunda, savcının sanığa ek suçlamalarda bulunacağı yönünde tehditte bulunması, suçu kabul etmeyi geçersiz hale getirmez. Ancak, bu durumda savcı ek suçlamalarda bulunmak için makul sebeplere sahip olmalı veya ırk, din gibi keyfi bir ayrımcılık nedenine dayanarak haksız olarak hareket etmemelidir⁸⁶.

Savcının, sanığın eşini veya çocuğunu suçlamakla tehdit etmesi üzerine suçun kabul edilmesi durumunda gönüllük durumu değerlendirilmelidir. Yukarıda açıklandığı gibi, eğer savcı bu kişilere karşı soruşturma başlatmak için makul sebeplere sahipse ve kötü niyetle hareket etmiyorsa, mahkeme bu durumda gönüllülüğün tespiti için daha fazla inceleme yapacak olsa da suçu kabul etmeyi onaylayacaktır⁸⁷.

meyi seçti. Brady, mağduru kaçırıp zarar vermeden serbest bırakmadığını kabul ettiği zaman, bunun ne anlama geldiğinin tam olarak farkındaydı.

Bu açıklamalar suçunu kabul etme suretiyle verilen mahkumiyetlerin masumlar bakımından risk teşkil etmediği veya suçu kabul etme sürecinde uygulanan yöntemlerin her durumda zorunlu olarak geçerli oldukları anlamına gelmemektedir. Bu şekilde elde edilen mahkumiyetler, mahkeme veya jüri önünde yapılan tam bir yargılama sonucu elde edilen mahkumiyetlerden daha hatasız değildir. Bu nedenle, mahkumiyetin yargılama veya suçu kabul etme sonucunda verildiğine bakmaksızın, haksız sonuçların ortaya çıkmasını önleyecek önlemleri almaktayız ve bunu yapmaya devam etmeliyiz. Eğer sanık suçu kabul etmeye teşvik edilirken avukatının da tavsiyesiyle daha az ceza almak için kendisini haksız olarak suçlasaydı, bu dava hakkında bizim de önemli kuşularımız olabilir. Ancak bizim değerlendirmelerimiz tam tersi noktadır. Suçu kabul etmenin, mesleğinde yeterli bir avukatın tavsiyesiyle gönüllü olarak ve sonuçları bilinerek yapıldığına mahkemeler kanaat getirmiştir. Bu nedenle sanığın kendisine yüklenen suçları kabul etmesinde her hangi bir soru işareti bulunmamaktadır. Bizim önümüzdeki bu dosyada, Brady'nin aleni bir mahkemede yaptığı kabulünün doğru olduğuna ilişkin her hangi bir kayıt bulunmamaktadır.

Brady'nin suçu kabul etmesi, muhtemel ölüm cezasından kaçınma isteğinden kaynaklanıyor olsa da, biz bu kabulün gönüllü olarak ve sonuçları bilinerek yapıldığına kanaat ettik ve suçu kabul etmesinin gerçek olduğunu şüpheye düşürecek bir neden bulamadık.” TURNER, s. 10-16.

⁸⁶ TURNER, s. 38.

⁸⁷ TURNER, s. 38.

Bazı eyaletlerde pazarlık görüşmelerine hakimın katılması, suçun gönüllü olarak kabul edilmemesi sonucunu doğurmaktadır. Federal Ceza Usul Kuralları pazarlık görüşmelerine hakimlerin katılmalarını özellikle yasaklamaktadır. Hakimlerin görüşmelere katılması teklifi reddedilmesi durumunda daha ağır ceza ile karşılaşacağını düşünen sanıklar üzerinde baskı oluşturabileceğinden bu şekilde yasaklamalar yapılmıştır⁸⁸.

Gönüllü ve bilerek suçu kabul etmek için, sanığın bu kabulün ne demek olduğunu ve sonuçlarını anlayacak akli yeterliliğe sahip olması gereklidir. Pazarlık müzakerelerine başlayabilmek için gerekli olan standart sanığın duruşmaya katılabilmesi için sahip olması gereken ehliyetle aynıdır. Sanık aleyhinde başlatılan soruşturmayı anlayacak durumda bulunmalı ve durumu makul seviyede anlamak için avukatına danışabilecek yeterliliğe sahip olmalıdır. Hakim, sanığın yeterliliği konusunda bir şüpheye sahip olursa, sanığın yeterliliğinin inceleneceği bir duruşma yapmak zorundadır⁸⁹.

Pazarlık sürecini inceleyen hakim, ayrıca, sanığın kabul ettiği suçlamaları anladığından emin olmalıdır. Yüksek Mahkeme Henderson-Morgon kararında, sanığın aleyhindeki suçlamaların gerçek mahiyeti konusunda bilgilendirilmediği bir suçu kabul etmesinin, gönüllü olmayacağını vurgulamış ve bu bilgilendirmenin adil yargılamanın evrensel gerekliliklerinden biri olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle hakim en azından kabul ettiği suçun temel unsurları hakkında sanığı bilgilendirmelidir⁹⁰.

Mahkeme, suçu kabul etmenin bilerek gerçek gerçekleştiğinden emin olmak amacıyla, sanığın suçu kabul etmesiyle kendi kendini suçlamama, jüri önünde yargılanma, hakkında suç isnadında bulunanlarla yüzleşme gibi haklardan feragat ettiğini anladığından emin olmalıdır⁹¹. Federal sistem de

⁸⁸ TURNER, s. 39.

⁸⁹ TURNER, s. 39.

⁹⁰ TURNER, s. 39-40.

⁹¹ Eyaletler arasında farklılıklar olmasına karşılık hâkim sanığın gönüllü olarak ve bilerek anlaşmayı kabul ettiğini tespit amacıyla suçun kabul edilmesinin tespiti amacıyla yapılan duruşmada sanığa aşağıdaki soruları tek tek sormaktadır:

—Yemin altında olduğumuz ve soracağım sorulara doğru yanıtlar vermeniz gerektiğini anlıyor musunuz?

—Yeminli iken yanlış bilgi vererseniz mahkemede yalancı şahitlik yapmakla ve yanlış ifade vermekle yargılanacağınızı anlıyor musunuz?

—Avukatınıza danıştıktan sonra iddianamede yer alan suçlara ilişkin itirazınızı bu mahkemenin kabul etmesini istiyor musunuz?

—Şu an alkol, ilaç, uyuşturucu vs. etkisi altında mısınız?

—Bilincinizin yerinde mi, daha sonra geri alamayacağınız bir itirafta bulunmak için burada ol-

dahil olmak üzere eyaletlerin pek çoğunda hakim, uygulanması zorunlu olan asgari cezada dahil olmak üzere sanığa uygulanabilecek ek yaptırımlar konusunda da bilgi vermesi zorunludur⁹².

Öte yandan, ABD’de genellikle pazarlık görüşmeleri öncesinde müdafiyeye soruşturma dosyasıyla ilgili tüm bilgiler verilmemektedir. Ancak, savcılar anayasal bir görev olarak sanığın suçsuzluğunu gösterecek delillerin çoğunu açıklamak zorundadırlar. Bazı eyaletlerde ise, iddianame hazırlandıktan sonra, sanığın suçsuzluğuyla ilgili olmasa da müdafinin savunmasını hazırlayabilmesi için bazı bilgilerin açıklanması gerekmektedir. Ancak bu bilgiler şahitlerin adı ve açıklamalarını veya mahkumiyetle alakalı materyalleri kapsamamaktadır. Savcının iddianame öncesinde yapılan müzakerelerde de bu bilgileri açıklama

duğunuzu anlıyor musunuz?

—İddianamenin içeriğini avukatla görüştünüz mü? (Görüşmenin bu noktasında suçlamalar, azami cezalar, zorunlu asgari ceza hükümleri davalıya açıklanır)

—Size yönelik suçlamalardan hüküm giydiğiniz takdirde alacağınız azami cezanın ne olduğunun tam olarak farkında mısınız?

—Hakkınızda verilen hüküm beklediğinizden daha ağır olursa veya mahkeme savcılığın önerisini kabul etmezse suç itirafınızı yine de geçerliği olacağını ve geri alamayacağınızı anlıyor musunuz?

—Şartlı tahliyeden yararlanamayacağınızı anlıyor musunuz?

—“SUÇLU DEĞİLİM” şeklinde ifade verme hakkınız olduğunu, hâkim ve jüri önünde seri yargılanma hakkınız olduğunu, lehinize ifade verecek tanık çağırma ve aleyhinize ifade veren tanıklarla yüzleşme hakkınızın olduğunu anlıyor musunuz?

—Muhakeme hakkınızı kullanırsanız bir avukat tutabilirsiniz; ifade vermeniz gerekemeyecektir. Masum olduğunuz varsayılacaktır; makul şüphenin ötesinde suçlu olduğunuzu ispat etme görevi savcılığa ait olacaktır. Tüm bu haklarınızı anlıyor musunuz?

—Suçu kabul ederek bu haklardan vazgeçiyorsunuz. Muhakeme olmayacaktır. İtirafınız kabul edilirse bir duruşma daha düzenlenecektir. Bölge mahkemesi hâkimi yapacağı bir duruşmayla; a) itirafınız gerçeklere dayalı mı? b) verilecek hüküm konularında karar verecektir.

—Bu gün itiraf etmek üzere mahkemeye geldiniz ve iddianamede yer alan iddialarla ilgili gerçekten suçlu musunuz?

—Söz konusu koşulların savcı-sanık pazarlığında geçen koşullar olduğunu anlıyor ve bu koşulları kabul ediyor musunuz?

—Pazarlık anlaşmasında ki imza size mi ait?

—Suçu itiraf etmeniz için sizi herhangi biri zorladı mı, tehdit etti mi veya göz dağı verdi mi?

—Savcı-sanık pazarlığında yer alan koşullar haricinde suçu itiraf etmeniz karşılığında herhangi biri size daha hafif bir ceza vaadinde bulundu mu?

—Söz konusu ithamlarla ilgili olarak avukatınızla görüşme vaktiniz oldu mu?

—Avukatınızın bu davada ki hizmetinden memnun musunuz?

—Bu işlemin her unsurunu duyduunuz ve anladınız mı ve hala suçlu olduğunuzu itiraf etmek istiyor musunuz?

—Bu noktada söylemek bir şey veya sormak istediğiniz bir soru var mı?

—Sayın avukat sanık ile itirafın sonuçlarını ele aldınız mı ve sanığın bu sonuçları aldığına emin misiniz?

⁹² TURNER, s. 40.

zorunluluğu bulunmamaktadır. Savcılık rehberlerindeki tavsiyeleri takip eden bazı savcılar mahkumiyetle ilgili tüm delilleri müdafii açıklamaktadırlar. Ancak diğerleri bu bilgileri sadece mahkumiyet öncesi rapor hazırlandıktan, diğer bir ifadeyle, pazarlık müzakereleri sona erdikten çok sonra açıklamaktadırlar. Mahkemeler pazarlık görüşmeleri öncesinden ziyade mahkumiyetten kısa bir süre önce mahkumiyetle ilgili bilgilerin açıklanması şeklindeki uygulamayı onaylamaktadırlar⁹³.

c. Olaya Dayanak Olan Somut Olgular

Yukarda açıklandığı üzere pek çok eyalette mahkeme, anlaşmanın gönüllü ve bilerek yapıldığını incelemenin yanında, suçu kabul etmenin dosyadaki gerçeklerle uyuşup uyuşmadığı da denetlemek zorundadır. Olaya dayanak olan somut olguların incelenmesi zorunluluğu aynı zamanda ceza adalet sisteminin gerçeği arama fonksiyonuyla da yakından alakalıdır ve sanığın işlemediği bir suç kabul etme tehlikesinden korur⁹⁴.

G. Suçu Kabul Etmekten Vazgeçme

Sanık, suçu kabul etmesine ilişkin kararı hâkim tarafından kabul edilmeden önce istediği zaman bu kararından vazgeçebilir. Sanığın suçu kabul etmesine ilişkin kararın mahkeme tarafından kabul edilmesinden sonra ise, taraflar arasındaki anlaşmanın mahkeme tarafından reddedilmesi veya sanığın haklı ve makul nedenler göstermesi durumunda, sanık bu kararından yine vazgeçebilir. Sanığın haklı ve makul nedenleri olup olmadığı değerlendirilirken, mahkeme, sanığın suçsuz olabileceği ihtimali veya suçu kabul etmesinin geçersiz olabileceği gibi unsurları değerlendirir. Sanık hakkında ceza verildikten sonra, sanığın suçu kabul etmesinde açık bir adaletsiz olmadıkça, bu kabulden vazgeçemez⁹⁵.

H. Pazarlık Sonucu Kabul Edilen Anlaşmanın İhlal Edilmesi

Pazarlık sonucunda elde edilen anlaşmalar genellikle bir sözleşme gibi uygulanmaktadır. Hem savcı hem de sanık, mahkeme tarafından kabul edilen anlaşmaya göre verdikleri sözleri yerine getirmek zorundadır. Yapılan anlaşma büyük ölçüde savcılığın verdiği sözlere dayanmaktaysa, bu sözler mutlaka yerine getirilmelidir. Yüksek Mahkemenin Santebello-New York Kararına göre, savcılığın bu anlaşama hükümlerine bazı durumlarda uymamak

⁹³ TURNER, s. 40-41.

⁹⁴ TURNER, s. 41.

⁹⁵ TURNER, s. 44.

amacıyla bazı muhtemel nedenler bulması, mahkemenin buna ancak onay vermesiyle mümkündür⁹⁶.

Sanığın, işbirliği yapmamak gibi anlaşmadan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda, savcılık anlaşmayı iptal etmek hakkına sahiptir. Sözleşmenin iptal edilmesi durumunda, savcılık sanığa karşı düşürülmüş olan suçlamalarda dahil olmak üzere yeni bir takibat başlatabilir. Ayrıca savcılık daha yüksek ceza istemeyeceği şeklindeki anlaşmayı göz ardı ederken, sanığın suçu kabul etmesini esas almak suretiyle soruşturmaya devam edebilir. Yine bu durumda, mahkeme, savcılığın talebi üzerine, sanığın bazı davranışlarda bulunmasına karar verebilir. Bu şekilde savcılığın talepte bulunması çok nadir olmakla birlikte, mahkeme bazen uyuşmazlık konusu malların teslimi veya Federal Cezalandırma Rehberlerinden ayrılması durumunda karşı çıkılmaması gibi sanığın pazarlık anlaşmasına göre bazı davranışlarda bulunmasına karar verebilir⁹⁷.

Ricketts-Adamson davası, sanığın savcılıkla işbirliğine devam etmeyi reddetmesinin, sanığa ne kadar maliyetli olduğunu ispatlamıştır. Bu davada sanık Adamson birinci derece öldürmeyle suçlanmış, ancak suça iştirak eden diğer kişiler aleyhine ifade vermeyi kabul etmesi karşılığında suçlamalar ikinci derece öldürmeye düşürülmüştür. Adamson ifade vermiş ve suç ortakları mahkum olmuştur. Ancak daha sonra bu mahkumiyetleri kaldırılmış ve ikinci duruşmada Adamson ifade vermeyi reddetmiştir. Adamson'ın avukatı savcılığa bir yazı yazarak müvekkilinin anlaşmadaki yükümlülüğünü yerine getirdiğini, denetimli olarak serbest bırakılması durumunda yeniden ifade verebileceğini söylüyor. Savcılık bu durumu, Adamson'ın ilk anlaşmayı ihlal ettiği şeklinde kabul edip, bu şekilde cevap veriyor. Daha sonra savcılık Adamson'ı birinci derece öldürme suçuyla suçluyor ve sanık idam cezasıyla cezalandırılıyor. Adamson bu ikinci mahkûmiyet kararının, ikinci kez yargılanmama şartını ihlal ettiği gerekçesiyle temyiz kanun yoluna başvuruyor ve temyiz mahkemesi onu haklı buluyor. Ancak, Yüksek Mahkeme, anlaşmanın ihlal edilmesinin ikinci kere yargılanma engelini kaldırdığı gerekçesiyle sanığa ilk suçlamadan ceza verilmesinin ikinci kere yargılama yasağını ihlal etmediğine karar vermiştir⁹⁸.

Sürecin özünde var olan hatalara rağmen, savcı-sanık pazarlığı sisteminin (plea bargaining) var olması gerektiği, hatta bunun zorunlu

⁹⁶ TURNER, s. 44-45.

⁹⁷ TURNER, s. 45.

⁹⁸ TURNER, s. 45-46.

olduğu ileri sürülmüştür. Buna göre, ceza hukuku sistemi her dosyanın mahkemeye gelmesini hiçbir zaman kaldıramaz ve böyle bir sonuçta arzu edilmez. Suç teşkil eden davranışlarının sorumluluğunu kabul etmeyi tercih eden sanıklar, kararlarını gönüllü olarak ve bir avukatın tavsiyelerinden faydalanarak yaptıkları müddetçe, bunu yapmaktan alıkonulmamalıdır. Bu nedenle, savcılar, sanıkların sorumluluklarını kabul etmeleri ve mahkemeye çıkmaya ilişkin anayasal haklarından feragat etmeleri nedeniyle, sanıkları “ödüllendirmek” amacıyla bazı suçlamalardan vazgeçmeye ve cezanın azaltılmasını desteklemeye istekli olmalıdırlar⁹⁹.

IV. SAVCI-SANIK PAZARLIĞININ LEHİNDEKİ GÖRÜŞLER

Sıkça yapılan eleştirilere rağmen, savcı-sanık pazarlığı uygulaması günümüzde Amerikan yargı çevrelerinde yaygın bir uygulamadır. İtiraf pazarlığında asıl amaç, kısa sürede etkin ve adil bir sonuç elde etmektir. Bu sayede hem devlet hem de sanık için önemli bir fayda sağlanmaya çalışılmaktadır. ABD’de savcı-sanık pazarlığı sisteminin yokluğu durumunda, ceza adaleti sisteminin çökeceği ileri sürülmektedir. Savcı-sanık pazarlığı kurumu, ceza adalet sisteminde en verimli şekilde iş yapmanın yöntemi olarak değerlendirilmektedir¹⁰⁰.

Kovuşturma ve yargılamada kaynakların önemli derecede korunmasına izin vermesine ilave olarak, savcı-sanık pazarlığı, tarafların, karşılıklı tavizlerle, ceza muhakemesinde süreci nihai olarak bitiren ivedi bir çözüm elde edebildiği bir yöntem sağlar. Savcı-sanık pazarlığı veya müzakere sonucu elde edilen mahkûmiyet, tarafların, yargılama ve temyiz gecikme ve belirsizliklerinden kaçınmalarını sağlar ve olayın koşullarına uyarlanmış bir mahkûmiyet ile hukuku çiğneyenlerin hızlı ve kesin cezalandırılmasına izin verir¹⁰¹. Savcı-sanık pazarlığının, ceza adaleti sisteminde yapılan giderlerin düşürülmesinde, mahkemelerin verimliliğinin artmasında, özellikle savcılığın zamanının daha önemli suçlara tahsis edilmesinde, şüphelinin kendine göre daha uygun ceza sonucu elde etmesinde ve kaynakların daha fazla özen isteyen dosyalara kaydırılmasında önemli katkıları bulunduğu belirtilmektedir¹⁰². Sürecin en önemli unsurlarından birisi de, kişileri alıp tutuklayıp daha sonra uzun süreler tutuklu olarak kalmasına izin vermemesidir.

⁹⁹ Davis, s. 58.

¹⁰⁰ ŞAHİN, s. 223, 224.

¹⁰¹ SCHEP / SCHEP, s. 538; WORRALL, s. 349 vd.

¹⁰² SIEGEL / WORRALL, s. 405; TURNER, s. 50-51; WORRALL, s. 349 vd.; COLE / SMİTH, s. 341.

Savcı-sanık pazarlığını en önemli amacı mahkemenin dava yükünü azaltmaktır. ABD’de her ceza uyuşmazlığının yargılamayla çözülmesi durumunda jüri sistemiyle birlikte durum değerlendirildiğinde mahkemelere altından kalamayacakları bir yük yüklenmiş olacaktır.

Savcılık bakımından ise daha önemli davalara savcıların odaklanmasını ve bu tür soruşturmalara savcının daha fazla zaman ayırmasını sağlamaktadır. Savcılar, bazen günlerce veya haftalarca bir dosya üzerinde çalışmak durumunda kalmaktadır. Savcı tanıkları mahkemeye çağırarak, onları ifade vermeye ve onlara sorulacak soruları hazırlamak, açılış ve kapanış konuşması yapmak zorundadır. Duruşmalar sık kesintilerle yavaş ve uzun sürelidir. Davanın türüne bağlı olarak, duruşmalar günler, haftalar ve hatta aylar boyunca sürebilir. Savcılar suç isnadında buldukları bütün davaları mahkemeye götürmek zorunda olsalardı diğer savcılık görevlerini ve sorumluluklarını yerine getirmek için hiç zamanları kalmazdı. Bunun yanı sıra, savcılar suçları makul şüphenin ötesinde kanıtlayamayabilecekleri davaları mahkemeye götürme konusunda isteksizdirler¹⁰³.

ABD’de özellikle örgütlü suçlar ile uluslararası suçlarda savcı-sanık pazarlığı çok etkin şekilde kullanılmaktadır. Bir suç örgütü üyesinin, örgüt hakkında bilgi vermesi tek başına o suçtan mahkum olmasından daha önemli olabilmektedir. Bu sayede diğer örgüt üyelerine ulaşılabilir ve bu kişilerin de pazarlıkta bulunması suretiyle diğer örgüt üyelerine ulaşılabilir¹⁰⁴. Pazarlık

¹⁰³ DAVIS, s. 44; WORRALL, s. 349 vd.

¹⁰⁴ Herhangi bir organize suç örgütüne piramit olarak bakacak olursak, o piramidin alt kısımlarından başlayarak soruşturmayı yürütürsünüz. Piramidin o alt kısımlarındaki kişileri alıp, onlardan birtakım bilgileri rapor ettikten sonra yavaş yavaş yukarıya doğru ilerleyip, bir üst kademede ki kişileri belirleyebilirsiniz. Savcı-sanık pazarlığı özellikle muhbir kullanıldığı durumlarda çok önemli hale geliyor. Çünkü itiraf pazarlığı sistemi aslında muhbirlerin oluşturulması için kullanılan bir sistem ve muhbirler de hemen hemen bütün soruşturmaların kilit noktasıdır. Bu konuda yaşadığımız somut bir olay şu şekilde gerçekleşmiştir: Bir kişi silah taşıırken yakalandı ve bu kişinin daha öncede kabarcık bir suç dosyası vardı. Bu kişi hakkında 15 yıl hapis cezası öngörülmedi. Biz temasa geçtik. Bu davada savcının da bilgisi vardı. Biz bu kişiye dedik ki, bizimle işbirliği yaparsan ceza indirimi alırsın. Bizim sistemimizde ceza indirimi ile ilgili herhangi bir sınırlama yok. Yani bir bireyin ne kadar ceza alacağı kesin olarak yazılmış değil. Mesela çok ciddi boyutlarda iş birliği gösterirseniz hiç ceza almamanız da mümkün olabilir. Bu kişi iş birliğini kabul etti ve bir bölgede kokain satan silahlı bir organize suç örgütünden bahsetti. Muhbirimiz daha sonra uyuşturucu satan örgüt üyelerinden birinin yakalanmasını sağladı. Sonra da iş birliği için bu yakalanan kişiye teklifte bulduk. Ardından savcılık ofisinin bulunduğu binanın sahibinin örgüt üyelerinden biri olduğunu öğrendik. Bu kişi iş birliğine yanaştı ve kendisi bize bir başka isim verdi. Bu kişi de bizim için çeşitli kişilerle temasa geçerek kokain alımı yaptı. Yavaş yavaş bu suç örgütü içerisinde ilerleyerek 8-9 kişiyi kapsayan bir iddianame hazırlanmasını sağladık. En sonunda örgütün yöneticisine ulaştık. İlk itiraf anlaşmasını kabul eden kişilerden bir tanesi bu kişiyle aynı suçları işlemiş-

yapmadan suç örgütlerinin tüm unsurlarının ortaya çıkarılması oldukça zor olmaktadır. Bu nedenle, örgütlü suçlar ile terör suçlarıyla mücadelede savcı-sanık pazarlığı büyük önem taşımaktadır. Savcılar işbirliği anlaşmalarına organize suçla mücadelede vazgeçilmez araçlar olarak bakılmaktadırlar. Savcılar, örgüt içindeki kişilerin işbirliği olmaksızın, büyük ölçekli ve karmaşık örgüt yapılarının ortaya çıkarılmasının oldukça zor olduğuna işaret etmektedir. Aynı zamanda üyesi bulunduğu suç örgütünün yıkılmasında önemli yardımlarda bulunan sanıkların, suç işleme eğilimlerinin azaldığı ve daha kolay rehabilite edildikleri belirtilmektedir¹⁰⁵.

Savcı-sanık pazarlığından sanıklar da kazançlı çıkmaktadırlar. Sanığın bazı haklarından feragat ederek suç ikrarında bulunması genel olarak sanığın çıkarınadır. Devletin ceza davalarında işlenen bir suçu kanıtlama yükümlülüğü ağır bir yük olarak görünmektedir; ancak, suçluluğa ilişkin olarak güçlü delillerin olması halinde bu yükümlülük kolayca karşılanır¹⁰⁶.

İspat hukuku bakımından da, kurumun sağladığı faydalar bulunmaktadır. Kolluk veya savcı, bazı durumlarda bilmektedir ki, kişi suçu işlemiştir. Ancak, kişinin eylemi ispat edilememektedir veya yeterli delil elde edilememektedir. Bu durumlarda savcılar, bir kısım tavizler karşılığında, gerçekte yargılama gidilmiş olsa, ispat etmekte zorlanacakları eylemler hakkında, savcı-sanık pazarlığı kurumu aracılığıyla, az da olsa kişinin sistemde ceza almasını sağlamaktadırlar¹⁰⁷.

Öte yandan, kıdemsiz veya yetersiz hakimlerin adil olmayan kararlarıyla karşılaşmak istemeyen kimseler, savcı-sanık pazarlığı kurumundan yararlanmayı seçebilmektedir. Bu gibi durumlarda tercihler konusunda belirleyici olan savunma avukatlarıdır. Avukatlar, müvekkillerinin kaderini kötü hâkimlerin eline bırakmak istememektedirler.

İtiraf pazarlığının faydalarının birisi de, kaynak tasarrufu sağlamasıdır. Duruşma ve yargılama yöntemini benimsediğiniz zaman, ceza muhakemesinin temel kurallarının garanti altına almış olduğu hakların sağlanması amacıyla, binlerce insanın sisteme katılması gerekiyor. Oysa, savcı-sanık pazarlığı çok kısa ve az bir masrafla uyuşmazlığın çözümlenmesini sağlamaktadır.

lerdi. Davanın sonunda bu kişi denetimli serbestlikle serbest kaldı. Diğer kişi ise mahkemeye gitmeyi tercih etmiş ve aynı suçlardan mahkemede ömür boyu hapis cezası almıştır. **MEAD / ROMAGNUOLO / TADEO**, North Carolina, 15 Ekim 2012.

¹⁰⁵TURNER, s. 34.

¹⁰⁶TURNER, s. 51; DAVÍS, s. 44; WORRALL, s. 349 vd.

¹⁰⁷ŞAHİN, s. 224; FİALKO / RAUSCHER / FOSTER, .15 Ekim 2012; WORRALL, s. 349 vd.

Çocuk istismarı veya cinsel dokunulmazlığı karşı işlenen suçlarda, tarafların korunması amacıyla, genel olarak süreçlerin kamuoyundan gizli olarak yürütülmesinde yarar bulunmaktadır. Öyle olunca da insanlar mahkemeye çıkmak istememektedirler. Yani hem suçu işleyenler hem de mağdurlar yargılama yapılmamasını tercih edebilmektedirler.

V. SAVCI-SANIK PAZARLIĞININ ALEYHİNDEKİ GÖRÜŞLER

Savcı-sanık pazarlığı, ABD’de 150 yılı aşkın süreden beri uygulanmaktadır ve bu usul, mahkemeler tarafından ceza adalet sisteminin etkin yönetiminde önemli bir araç olarak görülmekte ve desteklenmektedir. Savcı-sanık pazarlığının uzun geçmişine ve yaygın uygulanmasına rağmen, savcı-sanık pazarlığı üzerindeki tartışmalar devam etmektedir. Savcı-sanık müzakerelerinin adilliği, doğruluğu ve meşruluğu konusundaki eleştirileri karşılamak amacıyla Federal ve eyaletler düzeyinde savcı-sanık pazarlığının değişik yönlerine ilişkin pek çok düzenleme yapılmıştır. Üstelik, savcı-sanık pazarlığında reform yapılması ve hatta bu usulün tamamen kaldırılması yönündeki talepler devam etmektedir¹⁰⁸.

Sitemin aleyhindeki görüşler şu şekilde özetlenebilir: Pazarlıkyapılan aşamada maddi gerçek tam olarak ortaya çıkmayabiliyor, sistem daha düşük cezalar verilmesi yolunda tavizde bulunulduğu için, hiçbir şekilde gerçek cezalar verilmiyor, çok ağır bir suç işleyen kişinin cezasında indirim olduğundan normalde serbest bırakılacaklarından çok daha erken serbest bırakılıyor ve bu durum kamu güvenliğini tehlikeye sokabiliyor, delillerin çok zayıf olduğu davalarda, savcılık elindeki delillerin zayıflığından dolayı çok düşük cezaları kabul edebiliyor, mükerrer suç işleyenler kişiler yeniden suç işledikleri takdirde, indirim alacaklarının bilinciyle hareket ediyorlar ve bu nedenle pazarlık suç işlenmesinde teşvik edici olabiliyor, mağdurlar, suç işleyen kişinin daha az ceza alması durumunda sisteme karşı inançlarını kaybedebiliyorlar, mahkemeye gitmesi durumunda daha yüksek ceza alma ihtimali suçsuz birinin pazarlığı kabul etmesine neden olabiliyor¹⁰⁹.

Yargı süreci modelinin değerlerini savunanlar savcı sanık pazarlığının bireylere sağlanan korumaların altını oyduğu, masum sanıkların hüküm giymesine neden olabileceği ve sanıklara çok az somut fayda sağladığı yönünde

¹⁰⁸TURNER, s. 7; COLE / SMİTH, s. 350.

¹⁰⁹FIALKO / RAUSCHER / FOSTER,15 Ekim 2012.

endişe taşımaktadırlar¹¹⁰. Yargı sürecini savunanların başlıca endişesi, suç ikrarı üretmeye bağlı olan bir yargı sürecinin, sanığın masum kabul edildiği açık yargılama olan, ihtilaf halindeki tarafların delillerini bağımsız bir hâkim veya jüriye sunarak çözüm aradıkları yargılama biçimini (adversary system), savcı-sanık pazarlıklarının duruşmayı kaybedebilecek kişilere ceza vererek duruşmaya çıkmaktan vazgeçirmesi nedeniyle inkar etmiş olacağıdır¹¹¹.

Toplumun artan eleştirisi ve profesyonelleri endişeleri ile karşılaşan bazı Amerikan toplumlarındaki savcı ve hâkimler geleneksel savcı sanık pazarlığı uygulamalarını değiştirmişlerdir. ABD’de, savcı sanık pazarlıklarının yasaklanması ya da üzerinde önemli reformlar yapılması yönünde talepler ve bu taleplerin karşılanmasına yönelik olarak bazı resmi ve akademik çalışmalar vardır¹¹².

Öte yandan, çok az sayıda sanık suç ikrarının ile duruşmanın avantajları arasında makul bir seçim yapabilecek durumdadır; sanıkların çoğu fakir, derdini anlatamayan ve çok az eğitime sahip kişilerdir. Bu tür sanıklar için mahkeme salonlarındaki tecrübeleri sokaklardaki hayatları gibidir; öğrenerek hayatlarına devam ederler. Çoğu zaman cezaevinde duruşmayı beklerken fikir değiştirir ve hayatlarına devam etmek ve daha ağır cezalardan kurtulmak için suç ikrarının en iyi yol olduğunu düşünür¹¹³.

¹¹⁰Bu görüş savcı sanık pazarlığının önde gelen akademik eleştirmenlerinden hukuk profesörü Albert Alschuler tarafından şöyle ifade edilmektedir: “Günümüzdeki savcı sanık pazarlığı sistemi becerikli, bilinçli ve yüksek motivasyonlu avukatları bile gerçekte müvekkillerinin çıkarına olmayan kararlar almaya yönlendirmektedir” Bkz. NEABAUER/ FRADELLA, s. 328.

“*Iddianame pazarlığının en önemli sakıncası masum kişilerinde cezalandırılabilmesidir. Zira iddianame pazarlığı sanık ister suçlu olsun ister masum olsun üzerinde ciddi bir baskı oluşturmaktadır. Dolayısıyla masum kişiler de bu baskının etkisiyle kendilerine yöneltilen isnaı kabul edebilmekte ve cezalandırılabilmektedirler.*” BACAKSIZ, s. 167.

¹¹¹ Los Angeles’ten bir kamu avukatının deyişle: “Zayıf ve sanığın masum olma şansının yüksek olduğu istisnai bir davanız varsa bu davayı jüriye götürmek istemezsiniz, çünkü ne yapacaklarını asla bilemezsiniz” Bkz. NEABAUER/ FRADELLA, s. 328.

¹¹² NEABAUER/ FRADELLA, s. 330; COLE / SMİTH, s. 350.

Birleşik Devletlerdeki pek çok akademisyen itiraf pazarlığına karşı çıkmaktadır. Herhangi bir şekilde sanığın anayasal haklarından feragat etmeye zorlanmasının doğru olmadığını düşünmektedirler. Jüri önünde yargılanmalarının mutlaka gerekli olduğunu söylemişlerdir. Bazıları ise, jürisiz hâkim önünde daha kısa yargılamaları savunmaktadır. Ancak bugün için ABD’li akademisyenlerin çoğunluğu itiraf pazarlığının bir dereceye kadar kaçınılmaz ve gerekli olduğunu kabul etmektedirler. Akademisyenler bu gün artık itiraf pazarlığının nasıl düzenleneceği ve sınırlandırılacağı üzerine odaklanmaktadır. BEALE, North Carolina, Ekim 2012.

¹¹³ NEABAUER/ FRADELLA, s. 319.

“Yukarıda da anlatıldığı üzere iddianame pazarlığı savcı ve sanık arasında gerçekleşmekte-

Ayrıca, savcı-sanık pazarlığı, ceza muhakemesinde gerçeğin araştırılmasına zarar verme ihtimali nedeniyle eleştirilmekte ve mağdurların haklarına zarar verdiği için suçlanmaktadır. Üstelik, savcı-sanık müzakerelerinin şeffaf olmaması, ceza adalet sisteminin meşruluğunu azalttığı söylenmektedir¹¹⁴.

Savcı-sanık pazarlığı ceza adalet sisteminin farklı yönleri dikkate alınmak suretiyle şiddetli eleştirilere tabi tutulmaktadır. Eleştiriler temel olarak savcı-sanık pazarlığının, cezaların ağırlığını azaltmasına ve şüphelilerin anayasaya aykırı olarak adil yargılanma hakkından mahrum bırakılmasına dayanmaktadır¹¹⁵. Bu bağlamda, dava pazarlığı sonucunda suçlulara daha az ceza verilmesinin bu kişileri suç işlemeye teşvik eden yanlış bir mesaj olduğu ve bazı masum sanıkların daha ağır ceza korkusuyla veya ödüllendirilme umuduyla baskı altında suçu itiraf ettikleri ifade edilmektedir. Yine dava pazarlığının tecrübesiz savcılarını ceza adalet sisteminde gerçek karar vericiler olarak hakimlerin yerine geçtikleri iddia edilmektedir¹¹⁶.

Müdafiler üzerindeki aşırı iş yükü, müvekkillerinin suçu kabul etmelerinin kendileri için en uygun çözüm olmadığı durumlarda da, müdafilerin müvekkillerini suçu kabul etmeye teşvik etmelerine neden olabilmektedir. Dava yükünün aşırı olması, kamu adına müdafilik yapan avukatların anayasada öngörülen şekilde yeterli temsil sağlayıp sağlamadığına

dir. Burada sanık ağır bir cezaya çarptırılmaktan endişe ettiği için pazarlık sanık üzerinde bir baskı oluşturmaktadır. Bu nedenle özgür iradesi gerçek anlamda ortaya çıkamamaktadır. Doktrinde özellikle fiil için öngörülen cezanın farklı aralıkta olduğu durumlarda sanığın iddianame pazarlığını kabul etmek zorunda kaldığı ve özgür iradenin söz konusu olmadığı söylenmektedir” BACAŞIZ, s. 165.

Bu konudaki endişelerden birincisi, sanıkların gerçekten durumu anlayıp bilinçli ve akılcı seçimler yapıp yapamadıkları konusundadır. İtiraf pazarlığı sanığın lehine olabilir ama sanığın bunu tam olarak anlayarak tercih ediyor olması gerekir. İkinci husus ise, masum kişilerin üzerlerinde oluşan ceza tehdidi nedeniyle suç ikrarında bulunup bulunmadıklarıdır. **BEALE**, North Carolina, Ekim 2012.

¹¹⁴ **TURNER**, s. 1.

¹¹⁵ **SCHEP / SCHEP**, s. 538.

¹¹⁶ **TURNER**, s. 9.

“İddianame pazarlığı da bir an için gerçek ve karşılıklı bir yargılama gibi düşünülse bile yargılamadaki belirleyici figür olan hâkim sadece tarafların iradelerinin gereğini yerine getirmektedir. İddianame pazarlığında bu iradeyi belirleyip mahkemeye taşıyan ise savcıdır. Cezaların miktarlarının kanunda kesin bir dille belirtildiği eyaletlerde bu durum daha da belirgindir.

Bu durum doktrinde de fiili tek taraflı yargılama olarak isimlendirilmekte ve eleştirilmektedir. Buna göre savcı pazarlık sonucu tek başına kimin suçlu kimin masum olduğuna karar verecektir.” BACAŞIZ, s. 166.

ilişkin ciddi soruları gündeme getirmektedir. Dava yükünün aşırı olması bu konuda çok belirleyicidir. Müdafinin yeterince temsil sağlayıp sağlamadığı ve sayılarının yeterli olup olmadığına dair şüpheler vardır¹¹⁷. Aynı şekilde, savcıların dosyayı en kısa sürede sonuçlandırma isteği, savcı-sanık anlaşmalarının gereğinden fazla uygulanmasına neden olabilmektedir. Pazarlık müzakerelerini sınırlandırıcı bazı savcılık rehberleri bulunsa da, bunların uygulamada savcılarının davranışlarını ne kadar sınırladığı tartışmalıdır¹¹⁸.

ABD ceza adaleti sisteminde bazı savcıların, savcı-sanık müzakerelerinde, pazarlık pozisyonunu güçlendirmek amacıyla bariz şekilde fazla suçlamalarda bulunduğu görülebilmektedir¹¹⁹.

Savcı-sanık pazarlığının karşıtları, uygulamanın sanığın anayasal haklarından vazgeçmesine neden olduğu, tehlikeli sanıkların hafif cezalar almasına neden olduğu, şüphelileri pazarlığa ikna etmek veya zorlamak için savcılara geniş bir hareket özgürlüğü verilmekte olduğu, gerçekte suçsuz olduğu halde adalet sistemine güveni olmayan ve kesin olarak beraat edeceğine inanmayan insanların da¹²⁰ haklarında bu sistemin uygulanmasını talep edebilmesine neden olduğu¹²¹, suçu kabul etme savunması (guilty plea)

¹¹⁷ **BEALE**, North Carolina, Ekim 2012.

¹¹⁸ **TURNER**, s. 23.

¹¹⁹ Bir San Francisco savcısı "...hırsızlık, soygun ve hırsızlık malı edinmeye de suçlama yaparız, çünkü sadece hırsızlık suçlaması yaparsak sanık duruşmaya çıkmaya tercih eder. Bkz. **NEABAUER/ FRADELLA**, s. 319.

ABD'de hem eyalet hem de federal düzeyde pek çok ceza kanunu ve suç teşkil eden eylem düzenlenmiş durumda. Birçok suç var ve bazı suçlarda iç içe geçmiş durumda. Mesela soygun suçu dediğiniz zaman 4-5 tane kanun devreye giriyor ve cezada korkunç bir şekilde artıyor. Savcı-sanık pazarlığı sayesinde savcılığın sadece şu şu yasa maddelerinden dolayı suç isnadında bulunacağım, diğer yasa maddelerini devre dışı bırakacağım deme şansı var. **BEALE**, North Carolina, Ekim 2012.

¹²⁰ Gerçekte suç işlemediği halde plea bargaining sisteminden yararlanılmasına neden olan diğer hususlar; kişinin baskı altında tutulması (örneğin tutuklama gibi), sarhoşluğun, psikolojik rahatsızlıkların, hukuk kuralları konusunda bilgisiz olmanın, şiddet korkusunun, daha fazla ceza alma kaygısının ve durumun yanlış değerlendirilmekte olması gösterilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **SİEGEL / WORRALL**, s. 407.

¹²¹ ABD'de yapılan bir araştırma sonucunda, plea bargain sisteminden yararlanmış olan kişilerin % 25'nin gerçekte masum olduğu anlaşılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **SİEGEL / WORRALL**, s. 406.

Örneğin, Kuzey Carolina'da birinci derecede cinayetle suçlanan bir kişi ölüm cezasına çarptırılma riskini taşıyor ama itiraf pazarlığına otursa ölüm cezası almıyor. Ama her halükarda minimum zorunlu ceza ömür boyu hapis cezasıdır. Birinci derece cinayetle suçlanan 20 yaşında bir kişiyi düşünün. Bu kişi mahkemeye gidersem ömür boyu hapis cezası alacağım, ama pazarlık yaparsam daha erken çıkabilirim diyor. Yani suçlu olmadığı halde razı olabiliyor. **FİALKO / RAUSCHER / FOSTER**, 15 Ekim 2012.

kültürünün savunma avukatları arasında geliştiği, bunda da suç işlemiş olan ve ancak daha az ceza peşinde koşmakta olan müvekkillerin dürüst olmayan yaklaşımlarının etkili olduğu gerekçeleriyle eleştirilmektedir¹²².

ABD ceza adaleti sisteminde savcı-sanık pazarlığı kurumunun son yirmi yılına bakıldığında, kurum üzerindeki algıların değiştiği görülmektedir. Gerçekten, gelinen aşamada savcı-sanık pazarlığı sistemi daha az ceza alma kurumu gibi algılanmaya başlanmıştır. ABD’de daha öncesinde böyle bir algı bulunmamaktaydı. İnsanlar savcı-sanık pazarlığı gibi, mahkemeye gitme haklarını da aynı oranlarda kullanabiliyorlardı. Ancak şimdi mahkemede ağır ceza tehdidi nedeniyle, psikolojik olarak mahkemeye gitme seçeneği büyük oranda kaybolmuştur¹²³.

Öte yandan, savcının delillerinin çok zayıf olduğu durumlarda, dosyayı neticelendirmek, bir anlamda dosyanın iş olarak varlığını sonlandırmak amacıyla, sanığın hak ettiği kadar düşük ceza ile cezalandırılması taleplerini kabul edebilmektedir. Ayrıca, mükerrir suçluların savcı-sanık pazarlığı sisteminden yararlanmak suretiyle daha az ceza alacağı düşüncesi, onların yeni suç işlemede cezanın caydırıcılığı bakımından olumsuz etki yaratmamaktadır¹²⁴.

Kendisine karşı suç işlemiş kimseyle, devletin yürüttüğü savcı-sanık pazarlığı müzakere süreçleri, suç mağdurlarını devletten beklentiler anlamında hayal kırıklığına uğratmaktadır¹²⁵.

Pek çok savcı-sanık anlaşmasında belirlenen ceza hâkim tarafından onaylanmaktadır. Çok nadir olarak hâkimlerin savcı-sanık pazarlığını reddettiğini görmekteyiz. Bu da cezanın, esas itibarıyla, hakim tarafından değil, savcı tarafından belirlenmekte olduğunu ortaya çıkartmaktadır¹²⁶.

Pek çok suç isnadı seçeneği ve göz önünde bulundurulabilecek veya bulundurulmayacak meşru olan ya da olmayan faktörlerle birlikte savcı-sanık pazarlığı sürecinin sistemsiz ve keyfi olması sürpriz değildir. Bazı savcılık büroları savcı-sanık pazarlığı tekliflerini diğerlerine göre daha fazla yapmaktadırlar ve aynı büro içinde bile başsavcının ve personeli arasındaki diğer savcılarının eğilimlerine bağlı olarak uygulamalarda eşitsizlikler

¹²² SIEGEL / WORRALL, s. 406; WORRALL, s. 350 vd.

¹²³ FIALKO / RAUSCHER / FOSTER, 15 Ekim 2012.

¹²⁴ FIALKO / RAUSCHER / FOSTER, 15 Ekim 2012.

¹²⁵ FIALKO / RAUSCHER / FOSTER, 15 Ekim 2012; WORRALL, s. 350 vd.

¹²⁶ TURNER, s. 52; FIALKO / RAUSCHER / FOSTER, 15 Ekim 2012.

görülmektedir. Sonuç ise muğlaklık, tutarsızlık ve nihayetinde sanıklara ve mağdurlara eşit olmayan muamele olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçların hepsi ceza hukuku sistemi içinde adaletsizlik duygusu yaratmaktadır¹²⁷.

Sürecin şeffaf olmaması toplumun savcı-sanık pazarlığına güven duymama nedenidir. Yetişkinlerin yargılandığı ceza davalarında mahkeme salonlarının halka açık olmasına rağmen, ceza mahkemelerine her gün gelmeden savcıların teklif ettikleri savcı-sanık pazarlığı türlerini tespit etmek zordur. Pek mümkün olmamakla birlikte, savcıyı seçen kişilerin mahkemeleri izleme yönünde ilgileri ve buna zamanları olması halinde bile, bu tespitin yapılabilmesi için gerekli olan önemli faktörlerin büyük çoğunluğunun açık duruşmada ifşa edilmemesi nedeniyle, aynı şartlar altındaki sanıklara ve mağdurlara eşit muamele edilip edilmediğini tespit edebilmek için etkin bir temel bulamayacaklardır. Tabii ki gerçek hayatta insanların mahkemeleri takip etme istekleri ve buna zamanları yoktur ve bu bilgileri topluma sunacak bir mekanizma da bulunmamaktadır. Halk sadece medya mensuplarının haber yapmaya karar vermeleri halinde belirli davalar hakkında bilgi edinebilmektedirler¹²⁸. Keyfi karar verme hususu suç isnat etme sürecinde olduğu kadar savcı-sanık pazarlığı sürecinde de mümkündür¹²⁹.

İtiraf pazarlığı herkes tarafından sevilen bir kurum olmamakla birlikte, halen savcı-sanık pazarlığı ile çözülen çok sayıda dosyanın mahkemeye gitmesinin neden olacağı muazzam maliyet ile dosya yükünü yargılama sürecini uzatacağı gerçeği bu kurumdan vazgeçilmesini destekleyenlerin sınırlı olmasına neden olmaktadır¹³⁰.

Amerikan ceza adaleti sisteminin içindeki bazı kişiler savcı-sanık pazarlığının adliyelere suçluluğun ve masumiyetin pazarlığının yapıldığı bir yer haline getirdiğinden endişe duymaktadırlar. Aslında, öncelikle savcı-sanık pazarlığına karşı olmak farklı ideolojik tercihleri yansıtmaktadır. Özellikle ilginç olan ise sivil özgürlükçülerin olduğu kadar kanun ve nizam savunucularının da, çoğu zaman farklı sebeplerle de olsa, savcı-sanık arasında yapılan pazarlığı bir tehlike olarak görmeleridir¹³¹.

Birleşik Devletlerdeki bazı akademisyenler savcı-sanık pazarlığına karşı çıkmaktadır. Herhangi bir şekilde sanığın anayasal haklarından feragat

¹²⁷WORRALL, s. 350 vd.; DAVIS, s. 48.

¹²⁸WORRALL, s. 350 vd.; DAVIS, s. 48.

¹²⁹DAVIS, s. 47; WORRALL, s. 350 vd.

¹³⁰SCHEP / SCHEP, 538.

¹³¹NEUBAUER / FRADELLA, s. 325.

etmeye zorlanmasının doğru olmadığını düşünmektedirler. Bu konudaki endişelerden birincisi, sanıkların gerçekten durumu anlayıp bilinçli ve akılcı seçimler yapıp yapamadıkları konusundadır. İtiraf pazarlığı sanığın lehine olabilir ama sanığın bunu tam olarak anlayarak tercih ediyor olması gerekir. İkinci husus ise, masum kişilerin üzerlerinde oluşan ceza tehdidi nedeniyle suç ikrarında bulunup bulunmadıklarıdır.

ABD ceza adaleti sisteminde savcı-sanık pazarlığı (plea bargaining) kurumu üzerindeki tartışmalarda, genel kabul sistemin bazı değişikliklere ihtiyacının olduğudur¹³². Buna göre, savcıların sanıkların bilgilendirilmiş bir şekilde karar vermelerine imkân sağlayacak gerekli bütün bilgileri vermelerinin gerekli kılınması halinde, savcı-sanık pazarlığı süreci büyük oranda geliştirilebilir¹³³.

SONUÇ : TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİ

1. Günümüzde savcı-sanık pazarlığı, bir takım eleştirilere rağmen, yargı paydaşları tarafından o kadar büyük oranda kabul görmüştür ki, bu kurum artık büyük oranda modern Amerikan ceza adaleti sisteminin kendisi haline gelmiştir. Ceza ihtilaflarının % 95'den fazlasının bu usulle çözümleniyor olması bu durumun en büyük kanıtıdır. Hatta, bu kurumu eleştirenler dahi, ABD ceza adalet sisteminin bu kurumdan vazgeçme ihtimali olmadığını, sadece kurumun daha adil işlemesi için bazı reformlar yapılması gerektiği ifade etmektedirler.

2. Özellikle mahkemelerin ve savcılıkların iş yükünün azaltılması bakımından, savcı-sanık pazarlığının bu derece etkin bir şekilde sonuç veriyor olması, ceza adalet sistemlerinde bu sorunu yaşayan tüm ülkelerin bu kuruma olan ilgisini de büyük oranda arttırmaktadır. Üstelik, kurumun değeri üzerindeki tartışmaların onun doğduğu ülkede bile tartışılmaya devam edilmesine rağmen, savcı-sanık pazarlığının diğer ülke uygulamalarında yer bulmaya devam etmesi yakın bir gelecekte onun tüm dünya adalet sistemlerinde önemli bir rol oynayacağını göstermektedir.

4. Şu husus da açık bir şekilde tespit edilmelidir ki, ülkelerin hukuk sistemlerinde yaşadıkları problemleri çözmek için, aynı sorunları yaşayarak

¹³² Amerikan Doktrini'nde reform önerileri kapsamında, pazarlık sürecinde savcının yetkisinin daraltılması, savcının tek başına karar veren kişi olmaktan çıkarılması, savcının makul şüpheyi ispatlamak zorunda bırakılması, savcının etik ilkelere uymasının sağlanması, savcının delilleri açıklama yükümlülüğünün genişletilmesi, pazarlıklarının yargısal denetiminin ve özellikle sanığın pazarlıkta özgür iradesini ortaya koyması sağlanması ifade edilmektedir. **BACAĞIZ**, s. 168.

¹³³ **DAVIS**, s. 59; ABD'de savcı-sanık pazarlığı üzerindeki eleştiriler ve değişiklik teklifleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **COYE / SMITH**, s. 351.

kurumsal çözümler bulmuş ülkelerden etkilenmeleri oldukça doğaldır. Ancak bu etkileşim sırasında ülkelerin diğer ülke uygulamalarını aynen iktibas etmeleri ülkeler arasındaki kültürel, toplumsal ve hukuki yapı farklılıkları nedeniyle doğru bir çözüm olarak görülmediği gibi, bu mümkün de değildir.

5. Türkiye’de Cumhuriyet savcılıklarına intikal eden dosya sayısında sürekli olarak bir artış bulunmaktadır. 2000 yılında devirlerle birlikte bu sayı 2.684.920 iken, 2011 yılında bu sayı 6.050.030 olmuştur. Bu dönem aralığında, devir eden dosya hariç olmak üzere, hiçbir zaman, savcılık teşkilatı yıl içinde gelen dosya sayısı kadar dosyayı bitirememiştir. Bu nedenle, devir eden dosya sayısında her yıl sürekli olarak artış olmuştur. Ceza mahkemelerine gelen ve çıkan işlerin sayısına baktığımızda, mahkemelerde de durumun farklı olmadığını görmekteyiz. 2011 yılında ceza mahkemelerine gelen iş sayısı 2.922.898 iken, bu mahkemelerden çıkarılabilen iş sayısı (icra ceza mahkemeleri de dahil olmak üzere) ancak 1.70.476 olmuştur. Ceza mahkemeleri kendine açılan davaların sayısı kadar bir dosyayı aynı yıl bitirememektedir. Savcılıkların açtığı ceza davası sayısında her yıl bir artış bulunmaktadır ve ceza mahkemeleri de o yıl içinde açılmış olan ceza davası sayısı kadar dahi davayı bitirememektedir. Dahası, soruşturma evresinde dosyaların neticelendirilmesi amacıyla öngörülmuş olan önödeme, kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve uzlaşma kurumları üzerinden yeterli dosya neticelendirilememektedir. 2011 yılı verilerine göre 2 071 dosya ön ödeme ve 8 380 dosya uzlaşma ile bitirilmiştir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu ise 2009 ilâ 2011 yılları arasında hiç uygulanmamıştır.

6. Anayasanın 141 inci maddesinin son fıkrasında “Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.” hükmüne yer verilmiş ve İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmenin 6 ncı maddesinin birinci fıkrasında da herkesin, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının “makul süre içinde” görülmesini isteme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

Yargının iş yükünün aşırı şekilde ağırlaşması ve yargılama sürecinin yavaş işlenmesi, Anayasamızın ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin kabul ettiği makul sürede yargılanma hakkı ve devletin makul sürede yargılama yükümlülüğünün gereğinin yerine getirilmesini önemli derecede engellemektedir. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin ihlâli nedeniyle Türkiye’nin tazminat ödemek zorunda kaldığı fiillerin önemli bir kısmının da makul sürede yargılama ilkesinin ihlâliyle ilgili olduğu düşünüldüğünde,

makul sürede yargılama yükümlülüğünün önemi daha da artmaktadır. Bununla birlikte, yoğun iş yükü nedeniyle uzun süren ve yetersiz incelemeye dayalı olarak yapılmak zorunda kalınan yargılamaların, ayrıca bu nedenlerle ortaya çıkan adli hataların sosyal barışı olumsuz yönde etkiledikleri muhakkaktır. Bu nedenle, mahkemelerin iş yükünün azaltılması suretiyle yargı hizmetlerinin hızlandırılması ve etkinliğinin artırılması ceza adalet sisteminin öncelikli ihtiyaçlarından birisi olarak önümüzde durmaktadır.

7. Ülkemizde ceza adalet sisteminin iş yükünü, mevcut yapı uzun süre taşıyamayacağına göre, bu konuda acil bazı radikal adımların atılması zarureti bulunmaktadır. İş yükünün azaltılması bakımından değişik alternatiflerin düşünülmesi mümkündür. Bu amaçla hakim, savcı ve mahkeme sayısının arttırılması bir seçenektir. Ancak bunun çok kısa sürede gerçekleşme imkanı bulunmamaktadır. Üstelik yakın bir gelecekte istinaf mahkemelerinin açılacak olması nedeniyle, kısa ve orta vadede ilk derece mahkemelerinde görev yapacak hakim ve savcı sayısında ciddi bir artış yapılması mümkün görülmemektedir. Diğer bir alternatif, ceza adalet sistemine giren dosya sayısının azaltılmasıdır. Bunun için suç olarak kabul edilen fiillerin suç olmaktan çıkartılması veya kabahate dönüştürülmesi gerekmektedir. Esasen, 2000’li yıllardan itibaren suçların kabahate dönüştürülmesi yönünde Adalet Bakanlığı bir politika yürütmektedir ve bu kapsamda yapılabilecek çalışmalar tüketilmiş benzermektedir. Bu nedenle, bu kapsamda yapılacak düzenlemelerle ceza adalet sistemine giren dosya sayısında ciddi bir değişim yapılması olası görülmemektedir.

Bu bağlamda, yapılması gereken husus, soruşturma ve kovuşturma süreçlerini hızlandıracak usuller geliştirmek ve tüm dosyaların kovuşturma aşamasına geçmesini engellemektir. Bu amaca hizmet edebilecek uzlaştırma, önödeme, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması bu amaçları karşılayacak etkinlikte uygulanmamaktadır. Bunlar içinde en etkin uygulananı olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması ise, tüm soruşturma ve kovuşturma süreci tamamlandıktan sonra uygulandığından ilk derece mahkemelerinin iş yükünün azalması bakımından neticeye etkili olabilecek bir fayda sağlamamaktadır. Üstelik, netice itibarıyla iki yıla kadar hapis cezaları hakkında hükmün açıklanmasının ertelenmesi kararı verilebilmektedir. Ancak hükmün açıklanmasının kararı verilebilecek bu dosyalarda neden erteleme kararı verebilmek için soruşturma ve kovuşturma aşamalarının tamamlanmasının gerektiğinin makul bir gerekçesi de kanımızca bulunmamaktadır. Bu nedenle hükmün açıklanmasının

ertelenmesi kararı verilebilecek dosyalar bakımından soruşturma aşamasının başlangıcında, sanığa etkin bir yaptırım olacak ve mağduru da tatmin edecek alternatifler geliştirilmesi en makul çözüm yolu olarak görülmektedir. Bu noktada savcı-sanık pazarlığına benzer bir uygulamanın Ülkemiz bakımından uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

8. Savcı-sanık pazarlığının ülkemizde ne ölçüde uygulanabileceğinin tespit edilmesi amacıyla, ABD ile ülkemizin ceza adalet sisteminin temel farklarının ortaya konulması gerekmektedir. Bu temel farklar şu şekilde özetlenebilir:

- ABD’de savcılık teşkilatı net bir şekilde yürütme organı içindeyken, Türkiye’de yargı organı içinde kabul edilmektedir. ABD’de sadece hakimler yargı organını temsil etmektedir

- ABD’de soruşturmalar savcıdan bağımsız olarak kolluk tarafından yürütülür (özellikle soruşturmanın başlangıcında). Ülkemizde ise suç şüphesiyle birlikte durum savcıya bildirilir ve soruşturma savcının talimatı doğrultusunda yürütülür¹³⁴.

- ABD’de savcılık soruşturmaya başlanması ve kovuşturmaya geçilmesi konusunda takdir hakkına sahiptir (takdirlik ilkesi). Ülkemizde ise yeterli şüphe olması durumunda kural olarak savcı kovuşturmayı başlatmak zorundadır (kamu davasının mecburiliği ilkesi)¹³⁵.

- ABD’de belli bir yerdeki savcılık birimi belli sayıda personel ve bütçeyle çalışmak zorunda olduğundan, işleri en az zamanda ve en az kaynakla yapma baskısı altındadır. ABD’de savcılar üzerinde bu baskıyı destekleyen diğer ve önemli husus, özellikle yerel savcılıklar bakımından, başsavcılarının

¹³⁴ “Anglo-Sakson Ülkelerinde soruşturma evresi Kıta Avrupası Sistemi’nden farklı yürümektedir. Soruşturma makamları özellikle de polis, muhakemenin başından itibaren belli bir şüphe seviyesine(makul şüphe-probable cause) ulaşmak için gayri resmi önalan soruşturmaları yapar.” BACAKSIZ, s. 154-155.

¹³⁵ “Bir suçun işlendiği haberinin alınması üzerine, suçu takibe yetkili makamlar tarafından derhal soruşturma başlatılmasını (CMK m.160/1); soruşturma sonucunda failin ve fiilin belli olması, yeterli suç şüphesinin bulunması ve dava şartlarının gerçekleşmiş olması durumunda, savcı tarafından kamu davasının açılmasını (CMK m.170/1); açılan kamu davasının, muhakeme sonuçlanıncaya kadar savcılığa yürütülmesini ifade eden ilkeye **kovuşturma mecburiyeti ilkesi** denir:

Bir suçun işlendiği haberinin alınması üzerine, C.savcısının hemen soruşturmaya başlayıp başlamamakta; soruşturma evresi sonunda fiilin ve failin belli olması, toplanan deliller suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluştursa dahi C.savcısının kamu davasını açıp açmamakta; ve nihayet kamu davasını muhakeme sonuçlanıncaya kadar yürütüp yürütmemekte takdir yetkisinin bulunduğunu ifade eden ilkeye ise **maslahata (maksada) uygunluk ilkesi** denmektedir.” BACAKSIZ, s. 152.

seçimle göreve gelmiş olmasıdır. Ülkemizde ise savcılar bu şekilde bir baskı hissetmemektedirler.

- ABD’de bir sanığın beraat etmesi savcının mesleki kariyeri bakımından büyük bir risk teşkil ederken, Ülkemizde savcılar sanığın beraatını isteyebilmektedir ve bu bir sorun olarak görülmemektedir. Savcılarının mesleki yeterlilikleri bakımından açtıkları davalarda sanıkların beraat oranları dikkate alınmamaktadır.

- ABD’de ceza miktarları oldukça yüksektir. Özellikle mükerrerler bakımından ceza miktarları Türkiye’ye göre oldukça yüksektir (ki bu durum savcının pazarlık sırasında konumunu oldukça güçlendirmekte ve sanığın üzerinde büyük baskı oluşturmaktadır)¹³⁶.

- ABD’de delillerin değerlendirilmesi ve suçluluk hakkında karar vermek kural olarak jürinin (ki bu sistemi daha zor ve masraflı hale getirmektedir); Ülkemizde ise hakim görevidir¹³⁷. Jüri sisteminin varlığı, güçlü savcılık ve kolluk karşısında ve cezaların oldukça yüksek olduğu bir sistemde, sanık haklarının korunması bakımından, dengeleyici, koruyucu ve güvenceli bir yapı oluşturmaktadır.

- ABD’de hakim delil araştırması yapmayan pasif bir hakem görevindeyken, deliller savcı ve müdafî tarafından toplanmakta ve bu kişiler aktif olarak delilleri tartışmaktadır. Ülkemizde ise kovuşturma aşamasında tek yetkili kişi hakim olup, hüküm verilebilmesi için gereken tüm işlemler hakim

¹³⁶ İtiraf pazarlığının başarısı bakımından ABD’de iki tane çok önemli etken vardır. Birincisi cezaların çok yüksek olması, diğeri ise mahkûmiyet oranlarının çok yüksek olmasıdır. ABD’deki cezaevindeki mahkûm sayısı OECD ülkelerinin ortalamasından 5 kat daha fazladır. Türkiye ise bu sayı ortalamaya yakındır. Diğer bir ifadeyle ABD uygulamasının Türkiye’den farklı olduğu temel hususlardan birisi mahkûm sayısı ve cezaların ağırlığıdır. Bunun dışında suç oranlarına baktığımız zaman, ABD’deki suçlarla Türkiye’deki suçlar arasında ciddi farklar olduğunu görüyoruz. ABD’de Türkiye’ye kıyasen suç oranları çok yüksektir. **MICHAELS**, North Carolina, 15 Ekim 2012.

¹³⁷ ABD’nin hukuki kültürü common law sisteminden gelirken Türkiye’nin Kıta Avrupa’sı sistemine dayanmaktadır. Bunun sonucu olarak ABD’de ceza muhakemesinde mücadeleci sistem söz konusuysen Türkiye’de sorgulayıcı sistem egemen olmuştur. ABD’deki mücadeleci sistemde savcı ve sanık ceza yargılamasında mücadele etmektedir. Hâkim ise pasif durumda bir imparator gibi hareket etmektedir. Dava pazarlığında sanık ve savcı tarafından bulunan çözüm büyük oranda hâkim tarafından onaylanmaktadır. Türkiye’deki sorgulayıcı sistemde ise ceza yargılaması gerçeğin bulunması üzerine bina edilmiştir. Hâkim gerçeği bulmak için aktif olarak faaliyettedir ve taraflarından talepten çok daha fazlasını araştırma yetkisine sahiptir.

Kurumsal yapıya baktığımız zaman ceza muhakemesinin ABD’de jüri hakkı ve diğer teknik usul kurulları nedeniyle çok masraflı olduğunu görmekteyiz. Türkiye’de ise ABD’ye göre ceza muhakemesi çok daha ucuz işlemektedir. **MICHAELS**, North Carolina, 15 Ekim 2012.

tarafından yerine getirilmektedir.

- ABD’de güçlü savcılık teşkilatı karşısında sanığın haklarının korunması amacıyla, güçlü bir savunma sistemi öngörülmüştür. Eyaletlerin önemli bir kısmında, savcılık teşkilatı gibi, kamu görevlisi olarak çalışan ve adliye çalışma grubu içinde yer alan savunma sistemi kurulmuştur. Savunma tarafının delil toplamasında kendisine yardımcı olacak, dedektiflik kurumu kurulmuştur. Türkiye’de ise savunma tarafı, savcılık kurumunun gücü karşısında, sanık bakımından yeterli korumayı sağlayacak güce sahip olduğunu söylemek mümkün değildir.

Esasen bu temel farklılıklar ABD’de savcı-sanık pazarlığının neden başarılı uygulandığını ve Türkiye’de kurumun aynen iktibas edilmesi durumunda başarılı olması ihtimalinin mümkün olmadığını göstermektedir. Bu nedenle yapılacak bir iktibas çalışmasında bu farklılıklar dikkate alınmak suretiyle kendimize uygun çözümler bulunması gerekmektedir.

9. Savcı-sanık pazarlığının Ülkemiz uygulamasına tamamen yabancı olduğunu söylemekte mümkün değildir. *Etkin pişmanlık* kurumu, uygulanma amaçları ve sanığın alacağı cezaya etkisi bakımında savcı-sanık pazarlığına bir miktar benzerlik taşımaktadır¹³⁸. Etkin pişmanlık durumunda, suç teşkil eden fiil işlenirken failin cezalandırılmasını engelleyecek bir durum mevcut değilken, suç tamamlandıktan sonra çıkan bazı şartların varlığı durumunda faile hiç ceza verilmemekte veya cezada indirim yapılmaktadır. Kanun, bazı suçlar bakımından soruşturma başlamadan önce, soruşturma evresinde, hüküm verilmeden önce ve hatta cezanın infazı sürecinde etkin pişmanlık gösterilerek işlenen haksızlığın neticelerinin mümkün olduğunca izale edilmesi veya azaltılması halinde, faile ya hiç ceza verilmemesini veya cezasında belli bir miktar indirim yapılmasını öngörmektedir. Bu durumda işlenmiş ve tamamlanmış olan bir suç, işlenmemiş hale irca edilmemekte, ancak gerçekleştirilen haksızlığın neticeleri fail tarafından mümkün olduğunca izale edilmektedir¹³⁹.

Türk hukukunda etkin pişmanlık hükümleri suçun niteliğine göreaşığıdaki amaçlardan birini veya bir kaçını gerçekleştirmek amacıyla düzenlemiştir.

- Suçun ortaya çıkarılması (TCK md. 93, 192, 201, 221, 269, 274)
- Suçluların ortaya çıkarılması (TCK md. 93, 192, 201, 221, 293)

¹³⁸ŞAHİN, s. 243, 244.

¹³⁹ÖZGENÇ, s. 273.

- Mağdurun serbest bırakılması (TCK md. 110)
- Zararının giderilmesi (TCK md. 168, 248, 254)
- Suç eşyalarının ele geçirilmesi (TCK md. 192, 201)

Savcı-sanık pazarlığından farklı olarak, etkin pişmanlık hükümleri savcılığın takdirinde uygulanmamakta ve sanığın cezasında yapılacak indirim kanunla açıkça belirlenmiş bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, etkin pişmanlıktan şüpheli veya sanığın yararlandırılması konusunda takdir hakkı yoktur, ancak cezanın miktarının belirlenmesi noktasında bazı durumlarda hakime takdir hakkı verilmiştir. Pişmanlık gösterilen aşamanın soruşturma öncesi, soruşturma aşaması ve kovuşturma aşaması olmasına göre failin elde edeceği fayda değişmektedir. Aşamasına ve suçun niteliğine göre cezasızlık nedeni veya cezada indirim nedeni olabilmektedir.

10. Burada üzerinde durulması gereken önemli bir husus da, genellikle uzlaştırmayla karıştırılan savcı-sanık pazarlığı usulünün, uzlaştırmanın bir çeşidi olmayıp, uzlaştırmadan tamamen farklı bir kurum olduğudur. Pazarlık usulü, müdafî ile savcı arasında yapılan bir anlaşma olup, bu anlaşmada, sanık suçunu itiraf etmekte veya cezaî suçlamaya itiraz etmemektedir. Buna karşılık savcı da, bazı suçlamaları düşürmekte, azaltmakta ya da müdafî tarafından da kabul edilebilecek bir ceza vermesini tavsiye etmektedir. Uzlaştırma ise mağdur ve fail arasında gerçekleştirilen ve onarıcı adalet ilkelerine uygun olarak başta mağdur olmak üzere her iki tarafında iyileştirilmesi amaçlayan bir usuldür. Pazarlık usulünün ise temel amacı yargının hızlandırılması ve mahkemelerin aşırı iş yükünün azaltılmasıdır ve asıl faydası fail ve ceza adalet sistemi bakımındandır. Görüldüğü üzere uzlaştırma ve savcı-sanık pazarlığı usullerinin hem temel felsefesi ve amacı hem de tarafları tamamen farklıdır. Pazarlık usullerinde onarıcı adalet ilkelerine yer verilmediği gibi, tam tersine buna aykırı olarak mağdurun iradesi alınmadan devlet tek tarafı iradesiyle faile verilecek cezayı kaldırmakta veya azaltmaktadır. Nitekim, pazarlık usullerinin mağdura verdiği konum, bu usulün en çok eleştirilen yönlerinden birisidir. Kısacası, mağdurun bulunmadığı bir ortamda gerçekleştirilen her hangi bir usulden uzlaştırma olarak bahsedilmesi imkânı bulunmamaktadır¹⁴⁰.

11. Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde kanımızca savcı-sanık pazarlığı benzeri bir kurumun Türkiye’de düzenlenmesi bakımından aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir.

¹⁴⁰ Onarıcı adalet ve uzlaştırma konularında ayrıntılı bilgi için bkz. ÇETİNTÜRK, Onarıcı Adalet; ÇETİNTÜRK, Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, s. 51 vd.

- Kurumun aynen ihracı ABD ile Türkiye ceza adalet sistemleri arasındaki büyük farklılıktan dolayı mümkün görülmemektedir.

- Bu nedenle, ABD’de yer alan savcı-sanık pazarlığı sisteminin Türkiye’ye aynen alınması yerine, Türk Ceza Kanununun genel hükümlerinde, suçun veya faillerin ortaya çıkarılmasına katkı sağlayan bilgi verenler hakkında uygulanabilecek genel bir etkin pişmanlık hükmü düzenlenebilir. Buna göre, etkin pişmanlıktan yararlananlar kanunda tespit edilen sınırlar içinde hakim tarafından belirlenecek bir oranda ceza indirimden yararlanacaktır.

- Bu sistemde, etkin pişmanlığın sadece belli bir mağduru olmayan suçlar bakımından uygulanması daha doğru bir seçenek olarak görülmektedir. Çünkü, belli bir mağduru olan suçlar bakımından böyle bir genel etkin pişmanlık hükmüne ihtiyaç bulunmamaktadır.

- İşyükü üzerinde müspet bir etki yapması için, bu etkin pişmanlıktan yararlananlar bakımından daha hızlı bir muhakeme yöntemi de öngörülmelidir. Buna göre, mahkeme, yapılacak tek duruşmada sadece kişinin özgür iradesiyle pişman olduğunu tespit etmeli ve verilecek cezayı belirlemelidir.

- Teklif edilen bu sistemin uygulanabilirliğinin diğer koşulları, bu kurumun soruşturma evresinde uygulanması teşvik edilmeli, iddianamenin iadesi kurumunun etkin uygulanması sağlanmalıdır.

- Kişi hakkında yapılacak ceza indirim oranının belirlenmesinde, kişinin adalet sistemine sağlamış olduğu katkısının değeri göz önünde bulundurulmalıdır. Öte yandan, kişinin sağladığı katkının değerinin belirlenmesinde kolluğun görüşü de dikkate alınmalıdır.

- Bu usulün etkin bir şekilde kullanılabilmesi için, kolluk ve savcılar tarafından fail, etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanmaya öncelikli olarak teşvik edilmelidir.

- Bu önerinin, terör ve örgütlü suçlarla mücadelede önemli bir araç olarak hizmet sağlayacağı düşünülmektedir¹⁴¹.

- Kamuoyu bu konuda bilinçlendirilmeli ve suç işleyen kişinin aklına ilk olarak bu kurum gelmelidir (ABD uygulaması gibi).

- Sürece müdafilerin katılımı ve müdafilerin bu usulü benimsemeleri de büyük önem taşımaktadır.

¹⁴¹ŞAHİN, s. 244.

KAYNAKÇA

- ACKER**, James R. / **BRODY**, Davit C.,Criminal Precedure, A Contemporary Perspective, Second Edition, Jonesand Bartlett Publishers, Sudbury, Massachusetts 2004.
- BACAKSIZ**, Pınar, İddianame Pazarlığı (Plea Bargaining), Ceza Hukuku Dergisi, Ağustos 2008, Sayı: 7.
- BALO**, Yusuf Solmaz, Amerika Birleşik Devletleri Mahkeme Teşkilatı, AÜHFD, Yıl 2012, Cilt 61, Sayı 3.
- BEALE**, Sara Sun, “İtiraf Pazarlığının Akademik Yönü”,Duke University, 18.10.2012, Amerikan CAS İtham Pazarlığı sunum ve notları, North Carolina, Charlotte Ekim 2012.
- COLE**, George F. / **SMİTH**, Christopher E.,The American System of Criminal Justice, 9 th Edition, Wadsworth Thonson Learning, USA 2001.
- CONRAD**, Robert J. Tarafından İtiraf Pazarlığının Sistem İçindeki Önemi, 18.10.2012, Amerikan CAS İtham Pazarlığı sunum ve notları, North Carolina, Ekim 2012.
- ÇETİNTÜRK**, Ekrem, Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, HD Yayıncılık, İstanbul Şubat 2009.
- ÇETİNTÜRK**, Ekrem, Onarıcı Adalet, Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş., Ankara 2008.
- DAVIS**, Angela J.,Arbitrary Justice, The Power of the American Prosecutor, Oxford University Press, 2007.
- FİALKO**, Chris / **RAUSCHER**, Claire / **FOSTER**, Mark, “İtiraf Pazarlığında Müdafinin Durumu”, Amerikan CAS İtham Pazarlığı Sunum ve Notları, Federal Savcı, Federal Savcılık Ofisi, Charlotte, North Carolina, 15 Ekim 2012.
- MEAD**, Jim / **ROMAGNUOLO**, Andy / **TADEO**, Terry, “Savcı-Sanık Pazarlığının Kolluk Yönünden Algısı”, Amerikan CAS İtham Pazarlığı Sunum ve Notları, Federal Savcı, Federal Savcılık Ofisi, Charlotte, North Carolina, 15 Ekim 2012.
- MICHAELS**, Ralf, “Karşılaştırılması Hukuk Çerçevesinde Savcı-Sanık Pazarlığı” Amerikan CAS İtham Pazarlığı Sunum ve Notları, Federal Savcı, Federal Savcılık Ofisi, Charlotte, North Carolina, 15 Ekim 2012.
- NEUBAUER**, David W. / **FRADELLA**, Henry F.,America’s Court and Criminal Justice System, Wadsworth Cengage Learning, Tenth Edition, United States.

- NİSSMAN**, David M. / **HAGEN**, Ed, The Prosecution Function, Lexington Books, D.C. Heathand Company Lexington, Massachusetts, Toronto – 1982.
- ÖZGENÇ**, İzzet: Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.
- ROSE**, Jill, Amerikan CAS İtham Pazarlığı sunum ve notları, North Carolina, Ekim 2012.
- SALZBURG**, Stephen A. / **CAPRA**, Daniel J., American Criminal Procedure Casesand Commentary, Ninth Edition, West Publishing Co., American Casebook Series, Thomson Reuters, 2010.
- SCHEP**, John M. / **SCHEP**, II John M., Criminal Lawand Procedure, Seventh Edition, Wadsworth, Cengage Learning, United States of America 2011.
- SCHMALLEGER**, Frank, Criminal Justice Today, An İntroductory Text for the 21 st Century, 8 th Edition, Pearson Education, New Jersey 2005.
- SENNA**, Joseph J. / **SİEGELI**, Larry J., İntroduction to Criminal Justice, Ninth Edition, Wadsworth Thonson Learning, Canada 2002.
- SİEGEL**, Larry J. / **SCHMALLEGER**, Frank / **WORRALL**, John L., Courts and Criminal Justice in America, Annotated İnstructur’s Edition, Prentice Hall, USA – 2010.
- SİEGEL**, Larry J. / **WORRALL**, John L., İntroduction to Criminal Justice, Thirteenth Edition, Wadsworth Cangage Learning, USA 2010.
- ŞAHİN**, Cumhur, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Süleyman Arslan’a Armağan, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.6, 1998.
- TURNER**, I. Jelia, Plea Bargaining Across Borders, Aspen Publishers, Walters Kluver, United States of America 2009.
- WORRALL**, John L., Criminal Procedure, From First Contact to Appeal, 3 th Edition, Pearson Edication, USA – 2010.
- YAPAR**, Mehmet Emin, Amerika Birleşik Devletleri Federal Ceza Hukukunda Plea Bargaining (İddia Pazarlığı) Kavramı ve Uygulaması, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Kamu Hukuku Bilim Dalı, Doktora Tezi, Konya 2012.